Vilhelm Ekelund

Spår och tecken

Hälsingborg 1930. Tryckeri-Aktiebolaget Demokraten. Boken tryckt i 400 exemplar, hvaraf detta är N:r [ej ifyllt].

Information om upphovsrätt för detta verk, samt upplysningar om ur vilket bibliotek eller ur vilken samling det avfotograferade exemplaret är hämtat, finns hos Litteraturbanken:
https://lb.se/författare/EkelundV/titlar/SpårOchTecken/faksimil?om-boken

Hämtad från Litteraturbanken.se:
https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb1329240-faksimil

BIBLIOTEK·GÖTEBORGS·UNIVERSITETS·

Allmänna Sektionen

F
5766

(Fol. p5766 [Fhs.]

VILHELM EKELUND

SPÅR
OCH
TECKEN

Was ich nicht erlernte,
das hab ich erwandert.
GOETHE.

HÄLSINGBORG 1930

VILHELM EKELUND

SPÅR
OCH
TECKEN

Was ich nicht erlernte,
das hab ich erwandert.
GOETHE.

HÄLSINGBORG 1930

Tryckeri-Aktiebolaget Demokraten

Boken tryckt i 400 exemplar,

hvaraf detta är N:r .....

I. *LJUSET OCH ANSPRÅKEN.*

Intet är så produktivt, så positivt, att det ej till sist, innerst, bottnar i en anemisk och vinterlig princip. Och det är ur innersta ungdom och sundhet som det ordet uttalat sig för mången, att det gäller hafva talangen att aldrig vara tillfredsställd annat än — på sin höjd — med sin otillfredsställdhet. Just sådan otillfredshet är den anspråkens dämpare, som gör själens kar tätt, i Platos mening tätt, — gör det till ett hållande och bevarande och gifver din lefnad slutenhet: den slutenhet, som är sommars och andes ädla slutenhet, det helande ljusets förvar.

II. *Ö G A.*

"Det rena ögat"... Är dock ej fruktan äfven i sådan blick? Ja, är det ej, till sist, en fruktans vakenhet — denna vakenhet af p h a r o s, som — gör ljust!

"Det rena ögat"... Äfven det ljusaste ljusa dallrar i folie af försvars nöd och gemenhet; — hur mycket af innerligt välförstådd uträkning äfven där, hvarest ett naturligt nobelt af stor värld och stor ton tyckes gifva sig uttryck i gratie af oberördhet och frihet!

Men om denna beräkning och list vore hela vår armodiga mänskliga "renhets" ekonomi... skulle vi låta oss den Ariadne-tråd gå ur handen, som ur så mången skälfvande dagbräcknings skymning lyst för erfarenhets öga!

III. *FATTIGDOM.*

Ju mera du klarhåller det förvånansvärda, det gunstbelyst undantagsmässiga — och likväl hela och restlösa — af ögas möjlighet, ju fastare du t a g e r denna fattigdom, tager den för din håg i sikte, desto mera skall din förmåga att begagna dig af ögas gunst utvidga sig. I fattigdoms renhet ligger rikedoms väg klar. Men där allena.

Att det mänskligas belägenhet ä r fattigdom: mystikens grundsyn. Och mystik är intet annat än ekonomi — empraktisk, lefvande, produktiv ekonomi. Hur gör jag mig starkaste, tätaste fångstnät för Lif? — så mystiks eviga fråga.

Alla dessa ekonomer, *οικονομοι μυστηριων θεου* (Paulus), äro "svartsjuka om sin fattigdom".

IV. *VAPEN.*

Just det hopplösa, det som utsiktslöst vill stänga — just denne jätte är att möta och gå in på lifvet med vapen af det mästarsmides c a c h e t, som heter Oansenlighet. Just mot denne gäller krafter att frambesvärja af den andes nyhets och nybörjans kärlekskraft som är läkekraft öfver all annan, ljushandlings och ljusbehandlings outsläckliga hemlighet, andes Ny-år.

Som man säger, att hälsa är något som aldrig kan betalas för dyrt, så — och därmed går du också hälsas lära och sak till grunden —: se och lär dig, att oberördhet och oberoende är något, hvaremot alla segerbyten af s t r u g g l e äro intet, intet.

Ja, v a r a, i lifvets enkla soldjups ro, det är vapen öfver alla vapen.

V. *FLYKTEN TILL KULTUR.*

De produktiva klarhetsvillkorens helighållande kan aldrig annat än sammanfalla med de elementära glädje- och sundhetsbetingelserna. Ja, dessa båda sidor af tillvaro måste stärka hvarandra och stödja hvarandra ömsesidigt. I denna stora afsiktsfullhet mot hel — det är enkel rörelse måste din värld omslutas. I denna hela andning, detta odelade klara hjärta måste din lifshandling ega rum, din flykt till — kultur. Det förnämas väg har ingen säkrare grund än den stadigt lifsvarma insikten häruti. Du månde blifva och vilja blifva huru "o-borgerlig" som helst, i lif och i öfvertygelse och andes färd, så är det udden af l e b o n s e n s du har att vända mot det egna hjärtat, endast tack vare den du kan hålla ditt öga rent.

VI. *VÅREN.*

I sanning, när det gäller ande och bildning (vi må tala om mogenhet och sommar och fullhet än så mycket) äro vi alltid på den tidiga vårens — den nakna fattiga vårens sida. Att känna, utforska, följa spåren af de mänskliga grundbetingelserna härutinnan, det är en djup och lycklig kunskapsväg. Det är det land af mystikens Edel-Armuth, där vår bästa förmåga och egendom är.

VII. *MORGONRODNADEN.*

Att komma till Verklighets anslutning — hvad kunde det blifva annat än detta: att först och sist hålla den banan och de energier i ditt lif vid makt, i hvilka du föres till det läge, där man icke "tager pris af människorna". Att en verkan i och genom sådant maktområde har kunnat anas och blifva skönjbar för dig — det vore ditt högsta tecken, gryning af frihets sanna lif, till bärgning och näring. Ty hvad är människornas pris, sådant ditt hjärta måste vara, annat än utestängdhet från de Verklighetens rymder där allena dina vingar kunna utbreda sig och lyfta dig till sällhetens andning.

Det andliga arbetet blef så ofta, ofta en källa till andlig och kroppslig depravation.

Och, i sanning, äkthetsprofvet för ditt förhållande till Verklighet, din anslutning, kunde vara (icke minst!) just där att undergå, där hvad du en gång trodde dig ha funnit och upptäckt, nu kommer dig till mötes — stämpladt, erkändt och firadt under en annans namn. De ställen, stunder, märken i ditt lif, där en sentiment d'éiite hvälft firmamentet öfver din värld — de äro din historia.

VIII. *ANSLUTNINGEN.*

Ja, det är lidelsen till obrutenhet, till säkerhet af anslutningsförhållandet till ljuset, som afgör. Icke blott i religiösa, äfven i de stora konstnärliga karaktärernas förhållanden råder detta. Men världslig klokhet söker här behärskande af mörksyn, eftersträfvar en jämn genomstrålning, äfven ned till kval, förvridning, tomhet, äfven ned i världslifs, lustens och ledans värld, — tror en behärskning i kraft af musiskt förhållande, stor nog och vidsträckt nog att i sig kunna förvara och upprätthålla en anslutning till högsta verkligheter trots allt och alla. Hvad var all mänsklig gemenskap, där de icke kunnat taga m e d den viljebenådade ensamheten! I all skönhetens uppenbarelse förnummo de detta T a g m e d! — röst och rörelse af fullkomningslinjes möjlighet, dess förhållande till ett renadt af lust, ett förbehållslöst, — dess förhållande till det ädla armod, hvars tydlighets bestämda utbildande i deras håg har varit och måst vara hela deras historia.

IX. *LEFVA.*

Att föredraga hvad som visat sig vara att föredraga: att i tviflets anstorm lyfta upp detta fast och tydligt för medvetandet — a t t det var att föredraga! — Och du skall se, att din värld öppnar sig sakta ur ångests kramning och emottager svalka. — Hur har du ej sträckt händerna mot fullheten och värdigheten af denna ädla fattigdom — då, när du satt din fot på den brännande fattigdoms väg, som människorna kalla l e f v a, — hur har du ej då känt, att heller ej för de i världens mångfald lefvande af dina f r ä n d e r någonsin i grunden funnits annan erfarenhets väg än denna!

X. *HUNGER - EVIGHET.*

Är det ej denna stora rörelse till fattigdom, som hos hvar och en lifvets och andens älskare måste ega rum, åter och åter ega rum, för att han må bevara sig lefvande? Måste han ej ur middagshöjden af sin lycka kunna ständigt falla ned till hungrandets och nakenhetens öfvergifvenhet, för att äkthets kärleks sol må genomströmma hans innersta, Ordets Fristad må upplåta sig på nytt på den lefvande fattigdomens rena grund! Måste han ej akta denna rörelses förmåga och kraft utöfver alla jordens vinnings mål —: ty är det ej denna fattigdomens kraft som förbinder hans själ med evighet! Är han ej, utan denna styrka och förmåga, den eländigaste, öfvergifnaste — fattigaste af alla!

Ju mindre han ser af utsikt till att i denna anda, i sådant verkningsförsök träffa och möta människor, desto mer vill han begagna sig af just denna utsiktslöshet — begagna sig däraf för sin sanna egoism: sin hvila och sol i sak. Hvad vet väl han, om icke han, omgifven af "förståelse och erkännande", skulle längtat tillbaka till just sådan utsiktslöshet och dess ständiga tvång och törst: till ro, stöd, uppandning i klar hängifvelse utan sidoblickar! Ty hvar födes i denna värld helare och varmare d e n ointresserade hängifvelsens sol, som ä r lifvets lycka?

XI. *AFSTÅND.*

Rörelsens frihet är allt. Hvaraf beror rörelsens frihet? Af ditt afståndsförhållande.

Kanske är det så: Ju strängare dina afståndsvillkor — till desto större rörelser förutbestämd.

Säkert finner jag detta: att den som ärligt pröfvar, ärligt vill hårda karga fattiga villkor, han vinner möjlighet till stora rörelser.

Sann fattigdom, klassisk-hednisk, mystisk, evangelisk, är slagruta.

XII. *PANE EGEO.*

Ditt väsens full-äkta djupa uttalande af ett p a n e e g e o, utan hvarje sidoblick och självbespeglande — ja, denna uttalelse, Ordets omedelbara självuttalelse i människosinne, vore det då, hvarom den höga stilla striden stått för de stilla utvalde. Ja, den hela kärleken till att b l i f v a denna händelse, dess lefvande vatten, att blifva denna kärleks sökare och intet därmed söka annat än Ordets uttalelses sällhet: det vore den ädla slagrutan och den ädla stjärnegunsten — den, hvari mänskligheten lif förnyas.

XIII. *I FÖRLAMNINGEN.*

För det nattligt förlamade förnuftet kan väl mänskliga armodet och snöpligheten förkläda sig som samvetskval. Det gäller i dessa stunder — dock hur svårt är det ej! — att hålla klart för medvetandet, att dessa smärtor icke k u n d e vara dig främmande; att öfverallt, i hvilket läge du än blifvit förd, det måtte varit huru högt som helst i världens ögon och af än så utmärkt värdighet, skulle likväl denna pil måst träffa ditt hjärta: ty pilen är din viljas kraf, det osläckliga, — skottet, det glödande, som går genom tjockaste murar af mänskliga utmärktheter, jämnar med marken hvar tinne, hvart torn af mänskliga värdigheters befästning, den glödande pilen är ditt hjärtas nakenhet, — d u.

Men vore din värnlöshet en värnlöshet utan like —: v ä l j e r du den, är den en fästning utan like.

XIV. *LÖFTET.*

Säkerheten — beträffande att icke behöfva öfverraskas af de brännande beskeden om att ej befinna dig i värdigt lefnadsläge, besked om att såsom oförmögen och snöplig eller såsom en tölpigt uträknande, en af sin egen räfaktighet löjligt öfverlistad hafva brakts bort ifrån naturlig lefnadsvärld och det naturligt eftersträfvansvärda af framgång och gunst — ja se! sådan säkerhet har ju verkligt, i ljufligaste verklighet kunnat tillfalla dig. Och hvad är underbarare än den dagljusa öppenhet och noggrannhet, hvarmed vägen till dessa ängder har betecknat och utmärkt sig för ditt samvete, för din yttersta fruktan — betecknat sig med oåterkalleligt obönhörliga stings brand vid hvarje svek begånget emot kärleken och vördnaden för en lefnadsform, hvars bilds rena bevarande och hägnande i din själ innehåller och meddelar dig lösningen af alla svårigheter, skyddet mot hvarje framstörtande misstanke, gör af hvarje sådan, af hvarje skräckfull varning en ljuf signal, ett ljufligt löfte!

XV. *LYRA OCH HADES.*

Är det ej en personlig tukt- och renhetsangelägenhet, Oberoende i kraft af full bestämmelse af högsta lyckomöjlighet, som bildar denna krona af lefvandets visdom och poesi vi kalla höjd och storhet (objektivitet)? Månne det ej i själva verket är den skaldiska vägen — den skaldiska vishetsvägen — på hvilken detta blir skönjbart: så fattadt (det skaldiska) att trohetsmodet i förhållande till erfarenhet, till frihetserfarenhet — denna Delphiska linje-makt och linje-renhet — blir det afgörande däri. Är det någon annanstans än i det högsta skaldiska i-akt-tagandet vägen till denna verklighetsdröm blifvit skönjbar?

ὑφου πατειν — ända ned till nattens drömlif, Lyraväg, Hades-färd i självkännedoms ljusa krig: så löd det stora budet från alla vägar, där Orpheus-Apollon blifvit erfaren.

XVI. *DEN OINTRESSERADE.*

Den vackra stormiga horisonten i denne mans ande! — Som på en vinterafton vid hafsstranden:

En frisk molnvägg brusande upp med skarpa toppar i det klara fältet, — aftonstjärnan, strålande blek där öfver. På några få minuter — allt borta.

Hela det ädla stillhetens verk han uppbyggt, hur vardt det ej begrafvet i köld och tystnad, i fattiga hjärtats nöd. Han har framträngt på sin bana till den utsikt, där det gudomliga hafvet blir synligt som heter — lag, musik. Då förstummades han. Men att så förstummas är ingen ringa sak; till sådan tystnad hör mycket.

Aldrig hade han förstått sitt eget väl, aldrig hade han begripit hvad som var det allra ljusaste och lyckligaste hos honom. Hvilken glänsande existens skulle ej den sunde ha vetat att bygga sig på — om så blott en bråkdel af dessa gåfvor...

Och var det kanske just det, som var det stora hos honom! Hvad som för gynnande omständigheter och välförstånd utvecklade sig — hur ofta miste ej det just därmed också den ädla tydligheten och spelets stjärnblicks-

renhet! Och huru mycket af detta allvar och välförstådda intresse har ej sin allvarsamhet befogad och förvarad i intet annat än det, att det är ett sinnets förfall och en hjärtats och förnuftets sjukdom!

Om ärligt och raskt förbrunnen — sin egen karga lag underdånig —, eller fult och fegt förspilld:

du fula, torftiga öga, som satt och lurade surt på honom i d i n sura trygghet — månne du egde de klarhetsmakter, i vetskap och syn och genomlefvande, som kunde gifva rätt att urskilja och döma häri?

Den enkla förklaringen — men t u n g nog i så fall, och alldeles icke så enkel som den af vedersakarne gjordes till —: kanske var han ej sig själf vuxen; mäktade icke göra sig värd den möjlighet som nedlagts i honom?

XVII. *MOD - FEGHET.*

1.

Endast egna domen utsläcker.

Men döma sig själf är icke en lifslång sönderbrutenhet. I hvart ögonblick trohets-sol får rent genomströmma dig är dom, är — frikännelse.

Hvad är det som kunde göra det möjligt för en människa att lägga sig själf i bojor, om det ej vore hoppet om de fria händerna till lifvets frihets verk, — kunde göra det möjligt att välja det stora mörkret, om det ej vore mörkrets säkerhet, mörkrets — ljus!

2.

Botgörarkaraktärens vanlighet hos människor af större natur är väl att härleda ur den lidelse till säkerhet, som alltid är en förhärskande i de djupa naturerna, — med afsky och djup fruktan för oberedskap och öfverrumpling; ur hela den karaktär af vakthållning som utgör andes lifshandling, det produktivas källgrund.

3.

Behofvet af ett m o t t r y c k —: att se uti förhållande till den säkerhetsinstinkt, som vid alla s. k. resultat, hvarje fördel och medgång kommer en saknad att göra sig hörd, nämligen saknad efter det förra, det tryckta sinnesläget: nämligen det, där anspråkens c o m p r e s s o r befann sig i det för din karaktärs lycka, ditt frihetsverk, din sanna egendom tjenliga läget.

4.

Ett ovist mod är en d j u p olycka. Det afskär ädlaste lifs nerv, bränner fruktbarhets, varm rikedoms atmosfär; är död för all djupaste mänsklig-musisk kraft. En människa i detta tecken når aldrig till det världsursprungligt undergifna visdomsfromma (pietas), som är ålders och erfarenhets krona, detta verkligt u n g a, som i hvar människa har möjlighet att mogna, men så sällan mognar.

5.

Det fattiga — men äkta — kan växa till värld. Det är dock renhet från "Mache", som afgör.

Är det verklighet din törst gäller, verklighets rörande och smakande din andes rörelse vill och måste eftersträfva, — förblir den denna känning och smak trogen, då är du på o-afsikts, o-beräknings väg, och den vägen är hoppets och äfventyrets.

6.

Ty jag har sett, att det kan vara en mycket liten konst att vara "full af sanningens lidelse" — när man bara är riktigt full af sig själf och öfvertygelsen om ens viktighet; — sett, att till sanningens lidelse hör mycket, mycket mer än — lidelse. Vore jag modig här, då vore jag verkligt feg.

7.

Af sådant man — litterärt sedt — kan sätta lit och tro till, finnes det i stackar; men af sådana utsagor och upplysningar, man i sin innersta människa kan hafva lit till, finnes det så litet, att man blir slagen med fruktan, när man någon gång varsnar det — hur det egentligen förhåller sig med de mänskliga vittnesbörden, de profana som de högheliga. Lyckligtvis — ty så får man visst säga, om man vill vara ärlig (varit ärligt rädd på sagda vis) — äro dock sådana klarvakenhetens och fruktans ögonblick mycket tunnt spridda öfver en mänskolefnad.

8.

Sak. — Hvad är väl sak? saklighet? Är det ej fruktan, å ena sidan; och kärleken till det erfarna Räddande, å andra sidan!

Att uti en människa dessa båda saker blifva så stora, så heta, så allting fyllande, att det blir sällheten för henne — sällheten, och det naturligaste i världen — att icke lämna rum i sin själ för någon annan vinnings tanke än den vinning som är detta spel af lif: fruktan — kärlek, — äfven kalladt: Tro.

9.

Hvarför rubbar dig, försvagar dig nästan all gunst, allt erkännande? Hvarför gaf det dig en tillit som stack, ett mod utan värde?

Hvilken ädel musik är det äkta modet och tilliten, — de som tillfalla dig som lefvande frukter af det rena spelet i lags varseblifvande och lags omfattning.

10.

Att tänka illa om människorna är att stänga vägen för Sanningen, säger Sadi. Men har väl Sadi — med hela sin visdom, hela sin sanning — talat mindre illa om människorna än Schopenhauer!

Nil desperandum. Karaktären är den öppna porten för sanningen.

Växa beror af att förstå att vara, lefva där man är —: då skola också alla tillflöden, alla källor vara dina rötter tillgängliga. Detta är karaktär. Och minns honom, som sade att han lärt visdom af den blinde: nämligen att sätta sin fot där hans fot var hemma. Därmed sätter man sin fot i en värld.

11.

Ty vägen till helhet — så har det visat sig — gick ofta genom helt andra ängder än dessa, där människor vanligen trott sig se lifvets allsidighet i ymnighet och fullkomning breda sig ut.

En klok fruktan, en vis misstänksamhet! I denna punkt består ingen skilnad mellan stora karaktärer. Hvem förstod såsom Schopenhauer Goethe! Men ville han vara som Goethe? Nej, — och därmed blef han hans närmaste.

12.

Lefnadsmodets stora vansklighet! — det lefnadsmods, som är glädjen öfver förnuftets försvarsanläggande sökar-kraft, diktar-kraft; det lefnadsmods, som är Ordet — det handlande och ledande i mänsklighetens färd; det lefnadsmods, som är sundhetsläras och lefnadsläras enkla helgedom —: lefnadsmodets stora vansklighet, djupt och noga och hängifvet fattad, öppnar möjlighet till rik och sällsynt kraft af genomblickande förstånd; intet är uppfinningsrikare, intet sakligare än en sann fruktans låghet.

Det visa desse, som eftersträfvat att nedtränga i skönhetsmakten, att känna och uttala dess hemlighet, att öppna vägar och tillgångar därtill för det mänskliga sinnet — eftersträfvat det på det l i f v e t s sätt som vinnes, när personlig skuld- och kval-utplånings hopp drifver. Det visa desse, som haft vid sin sida — alltid — minne af stor och skakande fruktan och förnuftets djupa nöd, de som lagt en fond för sitt lefnads- och tanke-pathos af högsta faror och deras undflykt —, så i tacksamhets ljusglans haft sitt lif och sina tankars spel, bortjagande alla futtigheter och småaktigheter och dränkande dem i detta varma sken. Ljusets outsägliga värde, när det outsägligt fattas och älskas, — hvilken förintande makt eger det icke öfver våra lömskaste fiender! När har en människa lefvat djupare än i s å d a n konvalescens' högtidsdager?

XVIII. *ORDETS FRISTAD.*

1.

Jag hörde i drömmen omtalas: —

En man som ville författa en öfverskrift, ett epitaphium, på sig själf, sin lefnad och sitt lifsverks väg; och allt, som han sökte tänka på, samlade sig obönhörligt för hans hjärta uti ett enda ord, som utsläckte alla andra:

t r o h e t s b r o t t e t.

2.

Där det sjuka samvetet hos en stor "bekännare" ingått en vällustig förening med högfärden och utklutningsdrifterna — där skall man ofelbart finna ett bättre publikum kasta sig på näsan i oförställd uppbyggelse. — D ä r var det dess sanningsbehof fullt och djupt tillfredsställdes; där var det dess lidelse för det äkta, det oförställdt uppriktiga kunde härligt släcka sin törst...

3.

Det är hvad jag ville se hos denne man: att det funnits några ställen af hans bana, där alla tecken utmärkte honom såsom en af dem, hvilkas lott är att vinna hemortsrätt i ett oantastligt land, den stora bildningens. Några ögonblick har segerns ljus rört vid hans panna; — men under horisonten ligga mörka och tunga och onda ting rufvande, som skola sända ödeläggande gift i hans blod, komma hans blick att villas, hans gång att bli tvekande, anden att dragas ned mot skadegladt lurande och afvaktande fiender som snart skola triumfera —:

Var han då så särdeles mycket annorlunda än vi andra! Är han icke nu här nere midt ibland oss, lika förgiftad, lika tung, lika ond och slapp som vi! Var det icke här till sist som målet var för den stora färd som han skröt så stort om!

Han förstod ej (förstod väl, men ej resolut) att det var hans finaste och starkaste gåfva som man lockat honom att släppa ur händerna. Nu hade de honom där de önskade honom: nämligen på deras egen nivå.

Hvar vill jag söka honom? Endast där, där jag känner honom i hans största egenskap som författare: den blodrenande, — endast där, där jag känner honom som linje: linje som hälsoförlänande makt.

4.

Han trodde sig kunna tjena, få lof att tjena den högsta renhet — och vid sidan häraf, på samma gång ändå få tillfredsställa — på så mycket grymmare och finare sätt — alla sina hatfulla begär och alla sin ondskas krankheter; trodde sig få vara källas friskhet och pöls stank på en gång. —

Tystnadens ära söker han, — och dock stinger det honom i hjärtat att se sig förbigången av första bästa det tids- och tidningsenligas tjenare!

5.

Hvem skulle h a n behöft afundas! — han, som det stod fritt att lämna sin vilja i våld af den Eris, under hvars vinge är svalka.

6.

Hvad är det som svider i honom? Att han klandras för att ej besitta färdigheter i de stycken, där hvem som helst besitter färdigheter. Men färd — djup och stor färd — har så ofta stått i djup bestämmelse till ofärdigheter, — ofärd!

7.

Hvarför är φθονος dårskap, — "utesluten ur den gudomliga choren"?

Ty vägen till lif är under a l l a förhållanden Afsägelse. φθονος betyder alltid, att man svikit plikten att uppfylla villkoren (s i n a villkor) för tillträde till det renas värld.

8.

Det som duger till täflan är det oumbärliga endast. Men i det oumbärliga är du u r täflan: du är i helig Gemensamhets hjärta.

Ditt behof af det mänsklighetens hjärta oumbärliga — det är din lefvande skattkammare; täflingsbana och fristad på en gång.

Beror detta behof, denna rikedom, utaf graden af renheten af ditt oberoende af andra behof? För högsta kärleks fråga blir denna fråga en meningslöshet. De som kunnat säga: lifsförhållande är gudsförhållande — de allena hörde till den stora täflingsbanan.

9.

Hatet och vreden (i vanliga trista och flacka meningen af dessa ord) äro de okrigiska passionerna kat' exochän af mänskosinnet. Alla energiens, alla ekonomiska lagar ropa ve öfver dem. Ditt djupast krigiska, verkande, i grunden oemotståndliga är du afstängd från, så snart du låter dessa och dessas afsikt ha makt öfver dig. Om något är en naturens aristokratism, då är det detta: det ur musisk grund verkningsdugliga, krigiska. Utanför den är käringgräl. — Krig: en allt igenom aristokratisk angelägenhet.

10.

"Er Gentagelsen mulig?" frågar Kierkegaard.

Ibsen har svarat: — "Evigt ejes kun det tapte".

Lyder ej frågan i grund och ytterst: är h e m möjligt? Och är ej detta allena att lefva: att i denna stora fråga lefva.

O, Tantalus' skål — glädje, hem, säkerhet!

Kan blott den sanna Eris upprätta sig i oss, då svinner all ängslan, all sveda, — ja vi uppsöka slutligen, frivilligt, girigt, hvad förr tändt afgrundseld i våra bröst.

11.

Det var hans otrosbrott emot sig själf, hvarur anklagarpassionen, vreden och föraktet togo sin utsökta näring och kommo till fullväxt styrka. Och så har han jämväl, i striden mot sina självfödda demoner, fått växa till räddningens visshet.

Hvarför fick han söka sig upp till ett högre af poesi? Det var tro han sökte — tro och handling. Det är t r o och k u n n a det gäller, om det skall lyckas honom att få lefva i den luft som allena är värd att lefva uti: tro och kunna, — om ej hämndtankens, vredestankens vansinne skall uppsluka hans förnuft.

12.

Ja, det är så: det är i fattandet af och i lefvandet uti ett stort och rent andens begär han har att förverkliga den vildvuxenhets grunddrift, som han i själva verket aldrig missförstått, den enhet af andes lidelse och metrisk-musisk lefnadsform, hvarefter allt hvad af mänsko-ursprungligt ideal fanns i hans blod alltid har törstat. Här är hans svalka, här hans ro. Men hvad blef ej ibland detta, som för de andra var frihetens lif, för honom till ett eldregn på själen! Det var detta förhållandes varseblifning och säkra urskiljning, som var löftets område och hans säkerhet. Det var i detta Utanför som lifvets hem kunde blomma — blomma för honom så rikt och mättande, så svalt och hugnande som det blommat för hans andes fränder, i hvilkas hjärtan han igenkännt denna ledning, och i rena samkänslan med hvilka han haft uppandnings och frihets lycka i sin färd. Här behöfde han aldrig tvifla om gagneligt verk, de lefvande ljusordens fynd.

13.

Detta var hans andes lefnadsstil. Den blef kallad frostig, kall, ödslig; men troget följd, skulle den brakt honom in till lifs och mänsklighets hjärta. Ty detta hemliga låg kanske alltid inunder ett maktfullt af ande, ett högt af konst, att det hade sin afgörande utgång ur en djup fiendskap — och, just så och så allena, nådde till s i n lifskärleks fullkomning. Ande är kanske icke något så alldeles "positivt' som man i sin godhetsfullhet föreslagit. — I allt förnämt låg, innerst under — såsom en stor, en dold och gåtfull princip — denna vredes och ödslighets, strids och stridssorgs öga.

14.

Hans flykt går ständigt mot en tröst. Men en tröst som på samma gång, ständigt, stäcker hans flykt.

Ty tröst och tröst är mycket att skilja på!

Hans tröst var sten i hans vinge. Intet var han så rädd om som denna sten.

15.

Den anklagande blir nog uppmärksammad. Men där är det det uti oss, som vill se n e d, som uppmärksammar. Bildning, konst, styrka röja sig i kraften till öfverseende. Och det uppmärksammas endast af det uti oss, som har en längtan att se u p p.

16.

Hans svultenhet och karaktärens bristande sanningshalt röja sig i ett på en gång fordrande och afvisande. De helt och sannt lefvande, de mätte i anden, äro helt och sannt afsägande och ha sin styrka och frihet häri.

Att vilja intaga en ställning af öfverlägsenhet — ledande, skyddande — och på samma gång stå som ett kinkigt-trumpet barn i kroken... sådant skulle låta förena sig med — med skönhet och visdom förbinda sig! —

17.

Och ser han till grunden, till grund och brodd, utaf allt hvad som beredt honom brännande degradation, finner han dem i eftergifvenhet för anlag i hans natur, hvilka förespeglade honom ett förbund med hans medmänniskor, hvars lögn han dock genomskådade, varmheter och godmodigheter som han medvetet och omedvetet föraktade.

Lefnadstakt och afstånd, förnämhet af musisk värld och ande efter de tydligheter sökta, hvilka för honom angifvits och blifvit erfarna genom d e r a s värmes oförenlighet med det låglands- och låglifsvarma: lefnadsmod, vid egna tecken, egna stjärnans gunst sökt — se där den plan och ledtråd som skulle varit hans stolthet, all afståelses bitterhet ljuft lisande stolthet, att följa och att dyrka, till full dag uppenbara.

18.

Intet angrepp skulle i grunden kunna träffa den som valt en gång för alla till sin dödsfiende den falska säkerhetskänslan. Den som alltid känner sin obotlighet (och hvad annat är att känna sig som människa!) är botad i förväg.

Det fanns ett område af hans natur, där innersta tydnings- och tydlighetskraft pekade hän på en möjlighet att höja sig till ointaglig värld. Och hvad som kräfdes var att aldrig släppa ur sikte den belägenhet som måste drifva och binda till dessa tillgångar, det tanke- och lefnadspathos, genom hvilket han är i stånd att bemäktiga sig och fasthålla den regel och de förhållanden i lifvets förande, som gifva honom r ä t t till dessa vapen, rätten till hans finaste och hårdaste logik.

XIX. *STUDIER. – HVAR ÄR MAN HISTORISK?*

1.

Hvad heter nyckeln, för hvilken alla lås och riglar springa upp? Bevisa sin arfsrätt. Därför gick allt, som kände beviskraft uti sig, mot tradition, mot forntid. Men svaghet såg jämt tradition som sin frihets fiende.

Hvad är historisk karaktär annat än detta: att djupt märka ut den linje, där naturs egenhet, dess quinta essentia, bevisar sig i sitt sammanhang med bästa dagar och bästa ljus af mänsklig historia. Att kunna erfara sig själf i hjärtelaget af dem, som i denna värld velat det rena och hela, — och så lämna åsido hvad ej i detta sinne och denna längtan fyller, mättar, försäkrar: det blef väg, däruti var tecknet och löftet att kunna bringa in i världen något, hvarefter det kunde dömas om dag, att den ej varit ovärdigt fåfängt förspilld.

2.

Det nationella —: vårt arf och våra maktförbindelser. Det är detta du måste upplefva — i dig! genom dig, i din natur och din naturs arfsrätt och arfsförpliktelser.

Historiskt lefves och upplefves endast genom egen hihistoria.

3.

Uppgiften — hemkänslan. — I det hem af styrka och bekräftelse af egna vandringsmodet och sökandet, som du är i stånd att bjuda de en gång kommande, dem som skola igenkänna dina tecken i kraft af tecken hos sig själfva —: i detta sinne, i dess slutenhet och fasthet känna uppgift, framtid, hemkänsla af uppgift! Där din djupaste hemkänsla tänder sig — där skapa dig dina tecken, där känna, huru tecken födas och taga växt, de framtid lysande. Hvad är eld — förande, visande — annat än makten af hem och helhet i sådan förening, i hägnandet och öfverlämnandet af hems och blods skyggaste symboler.

4.

När har jag med det skönas och visas värld att skaffa? När jag erfar dess verkan såsom en o r d n a n d e och en f ö r s v a r a n d e. När min andes andning ordnar till motsvarighet mitt yttre lifs, då är försvar uppbygdt och brakt till verkställighet. Hvad Östern och Hellas här ha lefvat — drömmande lefvat och lefvande drömt — det är till sist och trots allt det verkligaste och tydligaste vi kunna erfara.

5.

Sambandet mellan Lynkeus och Apollon måste gå djupt. Mänsklighetens frihetsrörelse klappar här inunder; dess ljufvaste vapen lyser.

6.

S t u d i e r. — Hur mycket i denne mans lif är ej såsom vore det adresseradt enkom till dig! Betänk, att du själf kunde vara ett bref till en kommande.

7.

Denna sak och dessa ord har jag glömt — nu. Jag vet nog hvar jag skulle finna dem, vet nog hvar jag skulle "se efter". Men jag vet också att denna sak och dessa ord stå inskrifna i min natur, och att i det ögonblick min lefnadshållning kommit i höjd med dem, då blir skriften synlig; — och att detta i själfva verket är enda sättet att verkligen s e e f t e r. Ty hvad man i böcker verkligt läst, det har man likväl i c k e läst i böcker: det blef läst i n f o n t e, — i källan af natur.

8.

H i s t o r i e n s u p p l e f v e l s e. — En verklig undersökning, en lefvande "studie" öfver dessa förhållanden, denna historiska personlighet, karaktär — hur kommer detta till stånd för mig? Svar:

Där måste vara ett n å g o t vid denna punkt, i dessa förhållanden, i denna karaktär, hvilket kommer mina ömtåligaste näringsförhållanden, mitt innersta väsendes näringsbehof till möte på ett sådant sätt — bringar mig till en visshet, en klarhet och ett l u g n öfver dessa förhållanden — sådant, att ingen juvel i någon världens skattkammare skulle vara mig dyrbarare än denna forskning, detta möte.

XX. *SUL PUNTIGLIO.*

1.

Att söka fotfäste uti och lösningen af yttre lifvets svårigheter genom anslutning till renast erfarna inre lifvets betingelser, det är, trots allt, den inspirationens lag som gäller för oss alla till sist, vi må vara hur litet "poetiska" som helst.

2.

Den asketik som är värd att äras har alltid haft sin rot i denna den mänskliga andens allra kostbaraste och finaste och lustigaste egenskap, hvilken består i en alla saknader och försakelser öfvermäktig girighet efter förnuftets glädje. För sådan öfnings karaktär har k l i m a t kunnat blifva till det äfventyrligaste af spörsmål.

3.

Antæus. — Hvar var grund? Där du blott icke hade fiende i ryggen. Det var efterlåtenhets, ovarsamhets, självtillfredshets regelmässigt nödvändigt återkommande giftverkan: att den grund som var dig gifven i och med en fara, en fruktan, en fiendtlighet, som du klart, öga emot öga, haft framför dig, denna goda säkra grund, detta klara stridsfält med dess verklighetsvissa morgonljus af framtid, dem är du nu beröfvad. Framför dig afgrund och tomhet, furier bakom.

4.

Klarhet öfver hvad uti de stora, de väsentliga förhållandenas värld var att gå ur vägen för, att offra, att afstå: — märk dig, att den vann du aldrig, aldrig egde du där blicks säkerhet, med mindre än att du förut, väljande, afstått och offrat i sådana förhållanden och angelägenheter som räknas för icke väsentliga.

5.

Hvar man har hud! — Den djupare, i filosofisk såväl som medicinsk mening djupare diätetiken har alltid häråt haft sina hemligaste och fruktbaraste syften riktade. Alla rön och erfarenheter i lifvets näringsfrågor (bokstafligen och metaforiskt fattade) ha tagit bekräftelse och bestämning ur det profvet, först och sist.

6.

Är det ej en ömklighet att vilja ge akt på sådan misär! — är ej bättre att taga sina futtigheter som man tager rusk och regn, och så intet vidare tänka på den saken?

Men i dessa futtigheter äro linjer för ditt inre ögas begär att följa. Just i ömkligheten äro de skönjbara: — bittra, förödmjukande i begynnelsen; — följer du dem långt upp, afvisar du envis att f i n n a d i g i dessa skumheter, bli de vägvisare till frihet, säkrare än alla dina sköna och ädla rörelser.

7.

"Fånge!" — skriker världen.

Alldeles som om det stode hvem som helst fritt att hur och när som helst blifva fånge i det förnämas förvar!

Nej, kunna och vilja betala — det är den punkt som deras öga aldrig skall känna — och därför aldrig skåda in i hvad fångenskap är, aldrig ana dess lycka och lätthet.

8.

Att icke nöja sig med någon som helst annan atmosfär än den, uti hvilken man andas med fullkomlig lätthet (hellre svälten än — m i s e r o s t u m u l t u s!) detta var så ofta den enkla och svåra, men enda möjliga lösningen af ett kompliceradt mänskoöde.

9.

Om du ej vårdar din misstro till lätt, hur vill du då ha tro till kraft!

Allt varaktigt läkedugligt förutsätter öfvervinnelse. Misstro det lätta. Hvad gratis-bekvämligt erbjuder sig till vår befrielse — det duger ej; — blir i längden vår nervus virtutis död.

10.

Den solida och jämna lefnadsstämningen — när den uti sig såsom medelpunkt har ett hemligt trohetslif — står i verkligt förbund med äfventyrliga energier och eger förmågan att uppkalla ett gosselynne i vår natur, låta oss känna en art af det lätta trots, som är det sanna förnuftsmodets och så mycket skiljer sig från den sträfva och meningsfattiga affektvärld som för karga sinnen ter sig såsom den enda ungdomlighet som är värd att taga med sig upp i den s. k. mogna ålder — som just härigenom uppnår att få de frön ödelagda som burit mognadens möjlighet i sig.

11.

Hvad är ett musiskt utan dristighet! Men dristighet är helt och hållet af i n r e l a n d.

Alltid är det ett äfventyrligt — af poesi, af lifsklarhet — din sträfvan måste gälla: detta ej mindre, om det är det j ä m n a s t e du vill bana dig väg till.

Ja, äfven för det ömtåligaste, det subtila, gäller en Plutarchisk lefnadsform! Och kanske just för detta i all synnerhet. Men det gäller för hvar och en att finna s i n Plutarchiska lefnadsform. Det finnes mycket Plutarchiskt som Plutarchos ej anat.

Må man sörja öfver att ha sett och genomgått, kämpat med onda och föraktliga ting — så mycket, att ens ande tvingats in mot aflägsna, ensliga och sällan beträdda nejder? — Gifves det för en människa en högre äfventyrlighet än den, att vilja

c u r v o d i g n o s c e r e r e c t u m —!

12.

Sul Puntiglio. — Där din noggrannhets (vaksamhets) lefvande värme är, har sin näring, lust, sin hoppfullhets fina tillväxt, — där se just för dig ditt Värde, din möjlighet för färd, höjd, sanning!

Det är i kraft av denna vakenhets fruktan och klokhet ditt förhållande till världen af stort, af renhet blifver till ett sannt, med oafvislighet verkande förhållande.

Kan du blifva vakande, fri, klar öfver denna vånda, då är dig rätten gifven, och det skall ej lyckas världen att bestrida din verkan, dess äkthet, nyhet.

13.

Öfningens, plans och beslutsamhets, män — hade de icke alla haft sin grund- och hufvuduppenbarelse från just den punkt i deras väsende som skiljde och brännmärkte och ville stänga hela världen och världens värde och lust och mening från dem!

Alltså! — ropade afgörelsens genius i deras hjärtan — alltså gäller det för dig att af detta förkastade och dig utestängande göra dig din uppgift och ditt manliga dåd. Alltså — i detta för världen ringa och sjuka icke göra dig några eftergifter och förbehåll, nej — där skapa dig din färd och din värld! — där veta att ungdoms och framtids källa klappar och den andes eld kan tändas som är en skiljande och har sin oantastliga segermakt i denna fiendskap och detta främlingsljus.

14.

Rätten till din method (flit): den är det ju, som du har att vaka öfver.

Den är det, som rättfärdigar fruktan och misstro.

Hvad blef det nya, det förfärande nya, som tilltagande erfarenhet brakte? Det var det ständigt tilltagande, stegrade behofvet af en hög obrutenhet af ditt förhållande till ljuset. Ditt blod ropade därefter, högre och högre, ju längre åren ledo.

15.

Huru vinna den lyckan att få lefva i gemenskap med dina äkta och rena möjligheter?

N ä r a med äkta och rent dessa möjligheter.

Det onödiga kan väl se harmlöst ut, men mycket onödigt kan ändock, lömskt och sakta, knyta förbund med farligaste inre fiendemakt.

Egentligen skulle ej högre skatt kunna komma på en människas lott än denna: vara af den natur, att det gifves henne möjlighet att framtränga till klarhet om ett äkta sinnelag. Henne skulle vara förunnadt att ha den lyckan att kunna säga: egentligen är jag illitterat — moraliskt illitterat — där jag ej känner mig som delegande af högsta klarhetssträfvan här på jorden egt rum.

16.

Det vore då intet annat än det grumlade, som vore farligt?

Är det undflykt och feghet, detta, att vilja hålla sig god nog att neka sig det grumliga?

"Vara människa" — heter det...! Hvem bestämmer egentligen hvad det är! Är icke just det, att f ö r s i g b e s t ä m m a — är ej just det att vara människa? Och är det kanske där, i detta bestämmandes vågspel, som vingar växa?

17.

Glädje! — Många ha dött af glädje, många fler än man vet. Många ha l e f v a t af sorg, många fler än man vet.

Där jag har den "glädje" som gör mitt hjärta godt —: haec est Italia! Allt hvad till l i f hör är ett högt aristokratiskt; dess rörelses villkor är ett afståndsförhållande —: d i t t.

18.

Att g l ä d j e är möjlig — för en varelse af sådan belägenhet som en människas —, ja, det är en sak af mycket a l l v a r.

19.

Där den billiga glädjen härskar — att där icke vara hemma: det är en stor ekonomi, och ett rikt vederlag för många umbäranden af sällskapliga lindringsmedel.

Det stora skämtet och den stora sorgen äro tvillingbröder. Men de tillhöra den sällsyntare umgängesvärlden.

20.

I sådan ton, för sådan stil och hållning måste man kunna glömma, ignorera! Något skelögdt kan ej där ega rum. Vill du ej försaka det ädla nöjet af allsköns mesquinerier — då får du nöja dig med en helt annan stil.

Har du denna ton — behärskar denna kärlek ditt blod — skall du komma att uttrycka, meddela, utsäga hvad denna ton passar, — men ej annat. Detta är — helleniskt —: musisk heuristik, uppfostran genom musik.

21.

Hvad ha då de andra som vore så fett? — Ja, just det feta var det!

Och du har fått på din lott att kunna med en barnslig dårskap barnsligt hett kittlas i ögat af detta skådespelets stråt, men på samma gång — att i nästa ögonblick, ditt bästa ögonblick, kunna stiga till rymd där man s e r, ser och andas såsom endast den frie.

22.

Det finnes helt säkert en tacksamhet mot ödet, hvilken många gånger måste få sken af otacksamhet och förakt i den hvardagliga världens ögon. Huru månget stort lefnadsäfventyr, huru månget frö till ädelt dåd ha ej blifvit kväfda af känslan af tacksamhetsplikt och gunstförhållande, huru månget strängt, gagneligt ord har ej fått förstummas af ängslan för skenet af högmodigt ringaktande af visadt erkännande och vunna sympathier!

Allt måste, allt k a n sättas på spel af den som rent förnimmer och rent åtlyder plikten till andens glädje. Äfven det kan han villigt bära, att världen anklagar honom för att ha ett ondt, ett otacksamt öga.

23.

Att ha den svartsjukaste ömtålighet, och känna denna passion som en förpliktelse (till ständigt frambringande af motkrafter, ständig sol- och renhetskult) — det kunde väl vara en vägkost på lifsfärden! — en som icke just frestade till långa varma rastestunder, men i stället vore desto mera stärkande, — bevingande vandrarens steg.

24.

Värde af en p u n t i g l i o utan bot, utan hopp: den gör ditt öga klart för stora och enkla linjer af lefnadsform, för upptäcktsmöjligheter i den oberoendets värld, som trots allt tillhör mänskosinnet, för innebörden af ett evigt forntidsungt, hvars hjärta och stämma förnimmes på hemlighetsfulla punkter af hela vår historia.

25.

Begränsningens konst. — Ju säkrare din instinkt för d i n art af sund fattigdom: desto varmare innesluten i naturen af det mänskligt rika.

26.

Att det är det tacksamt kärleksfulla värderandet af ett läge, det må vara hur ringa som helst, som gör detta läge till jordmån för lif, till växtplats; att det förutan är den största belägenhet en utstrukenhet, en hvit fläck på din lefnads karta; att först i anspråksdämpnings lugn får gudomligt-mänskliga anspråks stämma göra sig förnummen; att den kärlek till lifvets fullhet, hvaraf alla mena sig vara dyrkare, är en sällan dyrkad, sällan funnen skatt; att kraften att binda sig vid denna kärleks stämma är lefnadsvandrings högsta fynd —:

vårt storfynd, vårt h é r m a i o n.

27.

En mätt dag — eller ingen dag! Men äfven den sjuka dagen kan blifva en mättad dag: det är värdighet som afgör. Och märk: dagen har hemligheter. Det finnes område och rike af dag, af dagen där ute, af dagmöjlighet och dess spår i din håg, som du ännu ej upptäckt, ännu ej tydt.

28.

Att skärpning af innersta våda och bestraffning måste motsvaras af stegradt framträngande i de spårs och teckens syftning, hvilkas besannande varit den fortgående händelsen i ditt lif; att denna flykts och törstans fulla verklighet må blifva A och O för din lefnads räddningsplan, ditt förnufts och ditt hjärtas —

hvad annat var skräcknatts undervisning, hvad kunna kommande bringa dig!

29.

När den autokratiska karaktären af glädje gör sig känd, förnummen uti oss, tala vi om "det gudomligas svartsjuka".

30.

De lefnadsvanor som hindrat och försinkat, fördunklande för dig krafvet på öfverensstämmelse mellan högsta lifshandling uti inre värld och din belägenhet och ditt förhållande i den yttre — dessa lefnadsvanor måste öfvergifvas. Allt hvad häruti gjort otjenlig, låge det än så klart och harmlöst i ordningen af allmänna världens skick och sätt, det är för dig djup oordning. Och endast genom att här skilja dig kommer du till lugn gemenskap med detta allmänna.

Hvad som ökar afståndet till —, minskar spänstigheten och snabbheten i de rörelser som måste göras i ditt inre för att du må vinna tillbaka till detta din samlade personlighets r e c e p t a c u l u m, där hälsa och försvarskraft ha sin härd: allt det måste undflys. Mycket i det vanligas och hvardagligas värld måste för en personlighet af melankolisk känslighet och lättstördhet ställas i ljuset af denna princip.

31.

Den som gjort Morgon till gud måste försaka mycket.

Frukta ej att säga det och tro det: det finnes en p u n t i g l i o — full af blomlen ro, full af blomsval ro; det finnes en observans som danar sömngångare.

Ingen efterlåtenhet skall undgå att blifva uppenbar.

32.

Att verkligt våga anförtro sig, utan förbehåll, under den milda maktens spira —! Af hvad vill du att behärskning skall kunna bygga sig, om du icke vill l å t a dig behärskas?

Men detta är just den stora p u n t i g l i o, från hvars ljussmärtas sting vägen till K o l o n o i är beredd — Kolonoi: ljusets höga sällhetsglömska, där försvar och anklagan nedsmälta i sakens stora värld och välde och dess verklighet.

33.

O f f r a å t g l ö m s k a n — med sin viljas renaste blod offra: det blef dagens, det blef lifvets bud. Ty trofast minnas, m e d b l o d m i n n a s, det allena vinner nåd inför glömskas gudom.

34.

Hvad är det vi kalla verklighet, lefvande värde, säkerhet?

Spår och tecken. Af ett förloradt själens gudalif?

Det är till dessa spårs och teckens värld deras lif innerst och sist stöder sig — alla sökares, alla verklighetens, alla lyckans älskares. Det är deras "rousseauism". Det är det enda svar de kunnat gifva — ytterst — på frågan: hvarför lefva!

I dessa stunder — renhetens och lifvets — ha de ett ljus i sitt öga, som kunde liknas vid marsvårens gula solbarns blick från fältet — om någon ställde sig upp och sporde det: hvarför blommar du!

35.

Hvad var för desse ett mildt, en värme, ett lä? Hvad var valet för dem? Valet mellan indulgensernas och hjärtligheternas mildhet — och den mildhet som är självtuktens och vaksamhetens och en ädelt hämndlysten sorgs. Ty sorg hämna — egen, andras —: det är mans gärning.

36.

Så snart syn i detta kunde hållas ljus, voro alla karaktärs-tveksamheter bortblåsta. Detta är den västan- och mars-storm, vid hvilken de ha sin nåd, sin dom att söka. Endast under denne vinges hägn kunde de vinna förbättring på egen grund och försoning med sin karaktärs villkor. Här allena kunde de släcka trotset, genstörtigheten. Här d e r a s mildhet, d e r a s värme.

37.

I lustens fina tvång, i gräns och dager af viljas gyllne stund —: hvar vill du finna säkerhet för ditt ord och din kraft, om icke här!

Huru olika är ej detta för olika! Men nog och öfver nog är: att hafva i ögas sällhet förnummit och varsnat den art af mänskoöga — där d i n dagers och d i n gräns' genius lyste dig till mötes. Och så, för ljusets frihets meddelande i ditt öga — att lefva! Här natur, här visshet; här renhets kraft och verkan hoppas.

38.

Gränsens utomordentliga ömtåliga klarhet i sådan medvetenhet bär också den tydliga anvisningen uti sig, att just för sådan ömtålighet lönar sig öfning (enkráteia-áskesis), att just för sådan natur kan "det andra Vinet" och dess ljus födas. Denna svartsjukas äfventyrlighet blev väl i ungdomen oftast — just genom sin farlighet — en retelse till trots, utmanande dristighet och våld; men när omsider Gränsens dämon hunnit låta sinnet ana sin äfventyrlighet, då följde väl ock för mången en utomordentlig kärlekslust att offra åt denna dämon, detta ljusets stora löfte.

39.

Hur är det möjligt att inskränka sig så?

Lär dig i stället att fråga: hur är det möjligt att så älska oberoendet?

40.

Är det ett skönt, ett vist, ett gudomligt i dessa lättsårade naturer med det obönhörligt vakna samvetet, som tvingar till sådan försiktighet? E l l e r — är det en fulhet, en lytthet, en sumpighet i dessa naturer, i kraft hvaraf de just blifvit mottagligare för allsköns bakterieväxtlighet än de andra, de ostraffadt raska, oförsiktiga?

Det är b å d a dessa sidor af det mänskliga och det mänskligt-gudomliga man måste hålla uppe för sin betraktelse, då det gäller att se rättvist på undantagsfallets människa. Det är dessa båda som göra hennes rikedom, fullständighet och — ensamhet. Och var ej alldeles säker på din sunda visdom, när du så friskt och frankt dömer: ensidighet! Det kunde vara just hvad d u håller upp såsom det präktiga breda goda sunda — som kunde vara det fattiga trånga ofullständiga ensidiga!

41.

Låt ej villa dig af ett egenartadt svårt, egenartadt oåterställbart af d i t t fall. Detta är sken. Men begagna dig af detta skenets egenartadt stickande och stingande egenskap!

Trohet — återställelse! Trohet ä r återställelse.

42.

Det finns ingen smälek — vore den är så egenartadt, än så "individuellt", ensamt och ensamt-invecklad dig tillmätt och vidhäftad — som du icke i djupaste gemensamhet delar och eger med alla. Men till denna gemensamhet (som är Frihet) kan vägen för dig, just i kraft af ensamt och eget, vara kortare och lättare än för andra. Ja, just där det vill bränna som nålhvassast egenartadt, i det smärtsammast förvecklade egna af din ställning och dess farlighet, där är punkten, hvarifrån du kan uppstiga. I det du fruktar mest ligger den klaraste anvisningen till din säkerhet. Karaktären kan icke ändras; men i seendets kärlek blir den till valplats för makter, och ljus brister ut där kväfning hotade.

43.

Ett förtal, en orättvis uppfattning, mot hvilka du intet annat uppbjuder till värn än ren färd i tanke och lefnad, kunna visserligen ha bättre utsikter till fortbestånd än en gammal snödrifva i Maj, men — vet du, om din viljas öga kunnat undvara synen af den lilla smutsiga drifvan för sin blicks växande, — om ditt minne skulle lärt sig glömskestyrka — hade d e n ej varit? Hur underligt är ej det, som är "till människorna ett godt behag", fäst vid våra mörkaste öfvervinnelser!

44.

Det är den fina afpassningen af den med smärta och lust blandade instigationen som bygger själens hållning och bygger verket. En Numa-värld, ett elysium — själva sommars och mognads och fulländnings rike — kan icke byggas på annat än denna erfarenhets mästarskap.

De ljufva gnistorna i Numa-lands luft: de skola tändas för dig i fina och heta smärtor — smärtor som inga äro. Du måste förakta dem, och dock skall du locka dem till dig. Ty i den djupa leken ingår äfven denna lek.

45.

Den politik, den egoism, den list, som fordras af dig är ju intet annat än förbehållslöshet mot — glädjen.

Märk, att urskiljningskraftens öfning är en grund hvarpå ett moraliskt förhållande (renhetsvärld) låter bygga sig, — märk, att trolösheten ofta var att räkna till sådan öfnings brist. Därmed är förhoppningskraft gifven ett stadigt märke, — förtviflan beröfvad sin udd.

46.

Vore du väl i stånd att egentligt sörja öfver de oaktsamheter som försinkat dina framsteg? Voro ej tvekans och nederlags skakningar till gagn, till tuktan? Skulle ej ljusets verkligheter, anslutningens verkligheter ha tilltagit i tydlighet i dessa fall och dessa stormar? Hvad sakna ej de, som sakna hvad du lidit för kunskapen om ljuslifs ordning! Må ordets fristad blifva uppbygdt i mitt hjärta.

47.

Samlande och väckande, med oafvislig tydlighet talande är blott hvad mängden kallar subtilitet och öfverflödigt och "bara för ett fåtal". Till och med vanligheten känner stinget häraf.

48.

Man borde väl hålla sig för god att låta förbluffa sig af t. o. m. en Gottfried Kellers så älskliga inbäddning i de ölsociala samhällsdrifternas varma samvetsbetänklighet contra de kalla tendenserna af en produktiv gestaltning och en andlig framåtfärd, som icke låter afspela sig i förening med denna inbäddning! Utan sofisterier af lynne och lynnesspel låter väl icke någon sida af mänskoandes höjdlängtan tänka sig —: men från hvilka sofisteriers sida de friskaste, de rensande vindarne blåste, därom har historien så tydligt som möjligt dömt, gifvande den Aristoteliska utsagon ständigt rätt, den nämligen, om den mörka, den melankoliska komplexionen såsom omslutande allt lif av stor karaktär. — Och äfven den Kellerska "utanskriften" skulle med tiden komma att röja en oroligt-hemlighetsfull medvetenhet härutaf!

Ty märk dig väl: att i det allra renast — och lägst — elementära af lefnadsförning, de hvardagliga prédilections af varmt och töcknigt — i dem har mycken "hög" kritik fått sina fina rötter närda... och hvad som såg ut som stort och fritt och öfverlägset — ja, det har ibland varit intet annat än den allra ömmaste omsorg om liten sur syns skyddande.

49.

Det varma... Godt och väl! Men märk att äfven till detta går vägen endast och allenast från d i n grund, — d i n a betingelser: och att på alla andra (andras) betingelser är det fördärfligt för dig.

Grekerna gjorde sig gudar af alla fina ting: så äfven af g r ä n s e n (ὅρος).

50.

Är ej Gränsens gud Apollon? Så visst som ljus, i moralisk mening, är ett gränsförhållande.

Det veta: att den fina kursens kärlek i din håg är lifvets högsta vinst! — att denna kurs och denna färd beror af ett gränsförhållandes klara afgjordhet; att detta gränsförhållandes lefvande kunskap är den Antæuspunkt, där allena din styrka växer; att land, att område i ditt lif finnes, där du ä r ljushandling — Egerias möte —, ä r den μονοικη, som tillbakavisar anklagans passion, synförvillelse och krankhet; att för din högsta sunda viljas skull, din vilja till att gå ljust och rätt fram och igenom, var just den utsiktslöshet, som omhvärfver dig, den oumbärliga närande anledningen.

51.

Ljusets e g e n t l i g a bakteriedödande verkan består i tillintetgörandet af allt splittrande och delande, allt som rubbar oss i vårt inre egendomslif. Det är för strålkraften af denna i n r e sol våra fiender dö. Det är denna ekonomi, denna utvidgning genom inskränkning, som är ljusförhållandes blomma.

52.

Det är hungern och fattigdomen de alla lära och tillbedja —: Pindaros (ὁ καιρος) — Numa (Mötet) — Pascal, Emerson, Nietzsche. Andes verklighets törst och hunger — hela deras method. Deras system var deras villkor. Därför äro de afvisande, afvikande i hela sin färd: f r ä m l i n g a r.

53.

Det finnes ingen annan "objektivitet" än trohet mot renaste glädje-erfarenhet.

I denna jalousie (puntiglio) går vägen till lycka och helhet. I denna outsläcklighet — svalka och lisa! I detta högland — ditt b a t h o s. I denna nakenhet — skydd och beklädnad.

54.

Hvad betyder då d e t, att det finnes i ditt läge, din karaktär, ditt öde, så mycket som måste afstänga från ungdomens och dagens färd? Det betyder, att du på djupet har att söka, hvad du i dagen går miste om. Det visar hän på den väntans kraft och ro i sak, det stöd i sak, hvaraf välsignelsebringande, varaktig gärning kan blifva till. Det visar hän på källor af en ungdomsmakt, hvars verkningar gå utöfver hvad dagen kallar ungdom; ljuslif af den rena uppenbarhet, som i dag kallas doldhet och rädsla och skumhet, men som förr eller senare, om ditt öga är ett kämpande öga, skall uppenbargöra din gärning — till frid, till strid.

55.

Lefnadslära är trohetslära. Det fullkomnade minnet är trohet —: däraf beror lifvets växt för en människa; underrättelse utan gräns.

Minnesstyrka — minnets kärlekskraft med hänsyn till tydlighållande af bilden af din högsta möjlighets plan, ordning, läge —: i denna minnets kärlekskraft — din tillflykt. Här det stora i morgon, i kraft hvaraf afståelse och oberördhet; här villkoret för att stiga, att andligen utvidgas.

Med ju fastare stadighet din högsta minneskraft förmår intrycka i ditt väsens sammanhållning din högsta möjlighets plan, ordning — desto djupare är du i stånd att genom långsamhet (cunctando) upplösa ett angrepp, tvinga dess verkningar att, delade, utmattas och förskingras.

56.

Hvad är snålhet? Hvad gratie? — Ju närmare man har denna motsats- och frågeställning på lifvet, desto renare skall lifsgestaltning uttrycka svaret.

XXI. *R. W. EMERSON.*

1.

Uti ett det själfklaras milda och lugna ljus står hvar stor naturlig afskildhet. Den har det afsiktslösas, det oberäknades värme och gratie. Den lilla afskildheten står i ett splittradt, kallt ljus; den kan väl i de klara ögonblicken se upp med längtan mot den stora; men snart slår den frågan sin klo uti henne: hvar toge m i n storhet vägen, — hvar blefve min fängslande kraft af, — hvar hela min intressanta geste, ifall jag miste min — falskhet!

"Splendid isolation". — Där detta är n a t u r l i g t, är hälsa och styrka. Lifvet blir äfventyr, ständig början och nyföddhet. Så snart man är upptagen, erkänd och inrangerad i respektabilitetsvärlden, är allt bara sjaskighet —, b u s i n e s s.

Så, på naturligt sätt, var Emerson en isolerad. Allt medan han växte och djupnade till ovansklig nyhet, blef han af den ledande kritiken förklarad för "tunnare och tunnare", konstaterade man en ständig tillbakagång i — "originality and vigor".

2.

Hvad ha vi inte, mer och mer, på sista tiden fått se af Carlyles förakt för Emerson! Men störde det väl den söta duetten? Nej, ty i Emerson var han säker om en fin, säkert verkande propaganda för sitt namn. Och det gick honom öfver all renlighet. — Var det annorlunda mellan Strindberg och Georg Brandes... Och hvad tänkte ej Nietzsche i sitt stilla sinne om herrarna Taine, Sainte-Beuve, Renan — medan han så försynt vädjade till dem. (Hans tanke om Brandes skall man helst inte ens d r ö m m a om!) O, hvilken aristokrat är den geniala människan... Med hvilka rena händer vårdas ej elden på Sannings altare!

3.

Hvad det är som visar, att det står en man bakom orden, det är — i de förnuftigas, i de värdefullt dömandes ögon — mer än allt annat detta, att han visar att han förmår lefva, trifvas och vara hemma i sin värld. I deras ögon är isolering en lycka och värdighet.

Men de verkligt dömande och värdiga — huru komma att höra deras röst? Den förnimmer man endast där, där man själf lyfter sin värld upp till bästa umgänge, bästa — ensamhet. Och hvad är all andlig verksamhets krona annat än genomföra sådan ensamhet och sådan umgängelse! Ensamhets renhet och verklighet är säkraste garanti för gemensamhets fullhet och makt. Den dag du renat och lyft till ljus ensamhet skall blifva dag och ljus för många.

4.

Hos Emerson är den äkta quietismens blod. Det finnes intet g i f v a — och geniets undantagsställning ligger i dess kraft att vara en skänkande — annat än i ett öfvergifvande av sin vilja åt en öfver-vilja. I japanska sagan om harpan, som ingen kunde spela, är den slutligen anträffade mästarens hemlighet den, att han spelar — h v a d h a r p a n v i l l.

Emerson är af den klass, som vill spela hvad harpan vill.

5.

Just genom att se det falska i att vilja vara maktherrn, just genom ett äkta (af musiskt äkta insikt) v a r a n d e i viljan att icke vilja detta, blef han herre, blef han så otvetydigt, så rent känd och erfaren såsom makt. Att kunna undvara ledarbegäret, det förde till ledarskap. Att söka den lifvets sanna ära, som består uti att hos sig själf hafva vunnit ett Ledande, det satte honom i stånd att lefva och verka utan allt rätthafveri.

6.

Att se är hans dikts program, hans Pro domo.

Detta har följt honom allt sedan han börjat tänka öfver det moderna essay-, det engelska scholar-begreppet. Detta är vår tids pindarism, och Emerson är en af dess skapare; — en nyhet, ej mindre än romanen var en nyhet för England och Frankrike vid midten af det adertonde århundradet.

Han sökte sitt poem; han har funnit det: sitt didaktiska poem, sin vishetsdikt, sin tankedikt — hvad ni vill kalla det. Han har endast att förhålla sig efter sitt sökandes och finnandes erfarenhet. Då det är äkta och fullt, kan det vara helt som poesien. Hvad han når, hvad han framtränger till, hvad han omsluter, det beror af hans erfarenhets trohet mot sin lyckas, nyhets, förnyelses villkor. Han sökte det nya poemet: han fann — sitt poem.

7.

Hvarför tänker människan? — För att bringa l a r m e t till tystnad: viljans larm?

Hvarför tänker människan? Därför att tänka är formen för e g a; därför att allt annat brister vid beröringen. Tomheten af allt måste hon till botten genomskåda. Men de visaste ha varit, såsom hade de, på samma gång, ändock i c k e genomskådat. Där det mognaste mognat — där var detta leende och denna värme i närheten.

8.

Kanske var ofta hemligheten med dem som blifvit till en tydlighet för andra, att de varit (på hårdare, farligare sätt än andra) — en d u b b e l h e t. Och deras stora kamp, den som blivit andra till gagn och lisa, låg i det ständiga djupa våndefulla v a l e t. Dessa vore — i ordets våndefulla mening — kritiker. Ty kritik är val. Val och tjenande; val, kult, krig.

Valet gjorde de till lifsform; lifvet till val-platsen.

Men mängden — och maktherrarne — säga: "lifvet är en valplats!". Och tro sig ha sagt något.

XXII. *"HVAD HARPAN VILL".*

1.

Hvad är förnuftets dyrkan annat än dyrka den rena stunden: den renhets ort i din natur, som endast då är, när du iakttagit dina högsta erfarenheter. Ditt samvete är din kunskaps villkor.

2.

Det var under denna tjenst och denna gunst som Goethe upptog det religiösas och mystikens renaste erfarenhet, blef hednisk öfver alla konfessioner —:

wo Erd' und Himmel sich im Grusse segnen.

Hans lif, i ande och värld, är ställdt och styrdt af en intim astrologi. Stjärnans gunst — öfver honom, i honom — kan ej missvisa: ty så djupt har han förtrott sig åt den. Ty förtro sig — det är stjärnegunsts nyckel.

3.

Det kan se ut af hans författarskap som om han haft många dagar gratis och till skänks. Det var nog ej så. Och kanske allra minst där, hvarest vi förnimma hans svalaste vingetag i frihetsdjup.

4.

Den tvånglösa methoden är god: under förutsättning af frihet.

Och för att denna förutsättning skall ega rum måste allt i ditt lif vara förberedelse, förutseende.

Här blir tvånglöshet af eget slag: en som nog de fleste skulle gifva helt annan benämning.

5.

Mången förtrollning kan man lösa, många spöken rycka masken af, om man förstår att säga spöket i ansiktet —: jag har i c k e t i d för dig!

Men icke är det en synnerlig brådska det gäller! Att icke hafva tid är detta: den i självhärskarvilja sig utfyllande, sig byggande lefnadsdagen.

Tag ett steg mot — "de små stegens" värld: strax är du vid Österns visdoms källa. Endast i lågheten har du icke tid, — icke tid för den fruktan, hvari Tid förödes.

6.

Att troget tjenande af den goda stunden (frivillighetens) — långt ifrån att behöfva skapa någon bortkommenhet för den vanliga världens och den hvardagliga nödvändighetens förhållanden — tvärtom kan utgöra en förfrisknings- och föryngringskälla för just dessa hvardaglighetens energier, gifva oss spänstighet mot allehanda mödosamheter af det slag som man måste underkasta sig utan hänsyn till ögonblickets gunst:

att det icke endast i fråga om i egentlig mening produktiva (inre) förhållanden och mått och steg kommer an på en illuminatio, utan att detta gäller äfven i fråga om mångahanda yttre angelägenheter af mer eller mindre afgörande slag — denna simpla visdom hör kanske till det mänskoursprungligaste, värderikaste som hos den äkta mystikens naturer uttalat sig. Den förenar, öfver sekler och bekännelser, — förenar en Demokritos och en Drummond.

7.

Men gif akt i det lilla, — frukta för ingen a k r í b e i a! — och till din öfverraskning skall du snart se, att du är flyttad upp i grannskapet af en stor värld, — att aldrig var den dig så nära som i denna ringaktade sorgfällighet.

Det finns en muskel i ditt inre lif — af afgörande viktighet — som ej k a n komma till öfning och tillväxt annat än just i dessa "bagateller". Hjältelifvets rötter ligga icke i det blå. Dröm ej om de stora öfvervinnelserna. H ä r äro de. Här den cæsariska methoden.

Att sätta det lilla i sammanhanget af det stora: denna konst var hemligheten hos männen af stora tonen och ädla gången. Det var det som skilde deras observans från pedantens. D e r a s observans, d e r a s hygien var — musik.

8.

Inre andningsorgans samvete, ur ädel regime födt och vårdadt, är den grund, hvarförutan hela vårt kulturarbete blir endast kulturgräl.

Den bästa fruktbarhetens eggelse — hvarpå kände du den?

På dess närande egenskap. Men den produktivitetens retelse (ambitio), som var på en gång en stimulerande och en t ä r a n d e kraft — att lära sig afvisa den, det var en fråga af djupaste och renaste lifs ekonomi, en konstnärs-ekonomi af högsta rang. Må själfkunskapens väg föra oss till än så tvifvelsamt afskilda — från lättlynta dagens lif och dess raskhet afskilda ängder: själfkunskapens samvetsväg är manlighets väg. — Vore ej denna vildvuxenhets skatt i din håg och förmåga — hvad vore rikaste förening med människornas värld och ogrumlad färd och lätthet? Intet, intet.

9.

Hvaraf består det hedniska hos Goethe? Af de renhetsåtgärder, den ljusvård, som gjort föreningen af tro och kultur möjlig.

10.

Den som utan förbehåll vill ställa sig under mildaste härskare, han skall nog få erfara, att — hvad han än mister — icke mister han anledningen till manligt-strängt lefnadsförhållande. Nej, när det mjuka — rena — fick taga honom i anspråk som sig höfdes, då blef det strängt nog, då kände han nog att det tålde att gripas och lefvas på, var något som kunde fylla lifvets segel, föra och bära öfver djup, uti stormnatt. Men det var en hög och ädel stjärnas gunst som afgjorde om så skulle blifva.

11.

Tvifvel — quietism — konstnärskap.

Hvar ser man ej denna väg och utveckling hos harmonis och renhets dyrkare! Hvad är denna djupa heuristik hos Goethe annat än en sådan linje! Hvad är det som förbinder oupplösligt med Forntid, om ej denna ögas och andnings disciplin, denna passio — actio optima! Är ej detta en sida utaf det, som på religionens språk heter "hata sig själf"?

Den rena stundens dyrkan — sanningsbegärets, försonings- och helhetslängtans sista hopp. Hvad vore Goethe för mig, hvad Emerson, om jag ej hos dem fått igenkänna min egen förhoppning i denna öfning och disciplin, det elysium af konst- och bildningssinne, hvari mitt själf och dess fulhet och dess tvifvel slockna.

XXIII. *SUB DIVO.*

1.

Allt okonstnärligt författarskap söker sin styrka i ett skildrande och målande, allt konstnärligt i ett handlande.

Det mäktigt korta och pressade står utan tvifvel i förhållande till ett hypersthenisk lidande. De stora aforistikerna visa detta: ända från — och ännu längre upp ifrån än — Gamla Testamentet. Med andra ord: hela deras innersta värld är det musiska problemets rörelse. De äro en afbild i n n u c e af den dofva och laddade värld, hvarur allt som är bildnings historia blifvit till: den historia som förtäljer den stora vändan — a t t l y d a.

2.

Den sanna musiska rikedomen — värmen, mänskligheten — hos en diktare visa sig just däri, att intet hypersthenisk drag vidlåder densamma. — Vore det ordet helt sannt, som af en hans samtida fälldes om Fichte: "sein Charakter war die Überkraft", då hade Fichte i sanning varit en armodig natur. Men hypersthenien var hans klippa, det är sannt. Och det musiska problemet blef aldrig mer brännande än just för en karaktärsstil af lapidariska linjen.

3.

Under tankar på Carlyle och Emerson, på den senares höga fina originalitet i sitt förhållande till naturen, slog det mig stundom att jag icke kunde erinra mig något starkt moment af detta slag hos Carlyle. Och dock kände jag, att denna sida icke kunde saknas hos honom.

Men en dag läste jag ett bref af honom från en af hans ensamma färder i höglandet.

"My ride over and round Leith Hill, and through the woody solitudes — I shall never forget some glimpses I have had there and elsewhere. Ach Gott, mein Freund! if one could speak like the Tornado, sing as the Spheres do, it were worth while breaking silence!" (1840)

Se där: Carlyles "förhållande till naturen"! Där var intet B ø g e s l u d d e r i det förhållandet!

4.

Män i hvars lif Phoibisk verklighet varit rådande, de män, hvilka rest i sitt hjärta solgudens tempel, ha en klang och fest-ton i sina själar som icke är att misstaga sig på. Det gudomligt o t i d s e n l i g a hos Nietzsche är ej att finna där, hvarest man vanligen sökt det, är näppeligen så vidsträckt som man trott det. Men man skall en gång kanhända bygga altaren åt d e t unga, den gudabenådade vårlighet och otidsenlighet hos Nietzsche, där han — i den sanna Platonska meningen, ej i självfvisk feber offrande åt *παθος*-makterna — h å l l e r s i g s j ä l f i ä r a.

Från yttre regimer ha de lärt att upptäcka inre. Sitt förhållande till naturen ha de gjort till p a r á d e i g m a för sitt sätt och sin väg att sluta sig till andligt värde; sin stora passion mot sol och hälsa ha de öfverflyttat på sin högsta dröms värld. Och det är hemligheten med deras verkningskraft, deras stora förföriskhet! Aldrig har någon så fina energier som den som vill verkligen hela sig.

5.

Om icke hela din kropp hade förmåga af mottagande af ljus — hvad hade du med fria fältet, "naturen", med fria luften att skaffa! Men hela din kropp kan blifva mottagning af sol, luft — lag, förnuft. Denna "flykt till naturen" återstår oss. Den allena lämnar oss hopp om läkedom och sann framkomst till kultur. Ja, den stora hoppfullheten ligger alltjämt i den grekiska hufvudtanken, d. ä. natur-kultur-tanken. Detta är Atlantis-drömmen, den starkaste, den nyktraste af alla drömmar mänskligheten drömt. Därför vaknar Hellas åter och åter i den enskildes, i folkens lif.

6.

Solljus är bakteriedödande — i mer än e n mening. Sol ger hy och hud, glatthet och brynthet — äfven åt ömtåliga sinnet! Läran om "korrespondenser", såväl i den Swedenborgska meningen som i hans tallösa föregångares, innesluter en stor tröst och styrka för soldyrkaren: en källa till stor praktisk-intim lefnadskunskap. Den högre polytheismen kunde ha varit framgången ur sådana instinkter. Vårt "natursvärmeri" — vårt hembygdsvrövl, vårt "bøgesludder" — är en eländig ersättning härför. Nej, låt oss bli verkliga soldyrkare och ljustjenare! Den bokstafliga naturuttydningen är lika platt falsk som den bokstafliga bibeltydningen eller den bokstafliga tydningen af en poetisk skrift.

7.

Nietzsches rena uppgift är i inre mening — till stor del äfven i yttre — en parallell till — Finsens. Hans musikaliska problem var det inre ljusförhållandets: i kraft af det inre afståndsförhållandet. Här syntes han ha kunnat nå till ett olympiskt af lefnadsupptäckt och lefnadslära — en "ljusbehandling" af det slag som de störste sökare måste vara förbehållen att en gång afslöja. Den olympiska lågheten af denna uppgift, glanslösheten af dessa förhållanden, af utvaldheten till sådant öde, var han ungdomlig nog att visa från sig. Han kunde ej frigöra sig från tanken på "le beau monde"... Hans förhållande till publik kom aldrig till renhet. De hemliga grumsigheterna häraf kunde han ej undvara. Så kommer han till en fattning af ett tragiskt, som (i sitt skenbara ljus) är förtorkning och sönderspräng ning.

8.

Den stora sentiment d' élite, som en gång upplyste i honom med sin rena värme: lusten att göra väl, "kärleken till nyttor", mysterium af en faderlighetskänsla såsom fullkomning af skönhetens lag, en oberördhet af eget ödes karghet — just i och genom detta gudomliga Ega ("ubi pater sum") —

ack, denna sällsynthet, denna mänskoupplefvelsens ädla pärla, som kärlekens och vishetens äkta store bevarat såsom sitt öga, — huru har han ej af sin falska storhetstragik låtit föra sig långt, långt bort från denna känsla och den syn öfver mänskliga sinnets värld, som allenast i en sådan känslas milda öfverlägsenhet är att uppnå.

9.

Hans lif var på visst sätt en klasstragedi — den geniala klasstragedien, sådan den ofta uppenbarar sig där man minst förmodar. Men han hade den styrka och klokhet som är sällsynt: att lyfta upp denna tragedi, flytta den u p p — i sig själf, i sitt eget innersta lif; därmed göra den verkligt representativ, — därmed hafva vunnit delegarskap — i u s l e g e n d i — där, hvarest mänskligheten ideal bestämmes. Misstänkthetens fördel ligger för honom i dess brännande anledning till en af den varmaste, hemlighetsfullaste upptäcktshåg lyst anslutning till Apollon-Hygíeia. Denna fysisk-moraliska disposition, hans onda och hans goda, innebar hela hans möjlighet att blifva till öga, till ögas djupa strid och lust. Den var det, som ställde honom utanför, och uti den måste han söka sin räddning. Detta var hans "karaktär", — och hur har han ej i g e n k ä n n t den, hur har han ej uttydt dess förtäcktaste ordasätt och dess lönligaste lågmäldheter öfverallt i det mänskliga hjärtats historia, där en brännmärkt hamrat sitt tal!

10.

Det är ju den stora instinkten till poesi och konst som träder i dagen hos Nietzsche, då allt hans sökande samlar sig, hemlighetsfullt-äfventyrligt, i hoppet om det fullkomliga klimatet. Det är den stora konstnärliga quietism (— Lauterkeit —) som var den germanska sundhetsprincipen i hans natur — den är det, som i detta spel af instinkt och räkning ännu i hans sista tider söker göra sig gällande, härskande, ledande.

11.

Af villkoren för sin fysiska klarhet gjorde han sin filosofi.

Hela hans filosofi kunde bära öfverskriften: Mitt Klimat.

Till sist blef det ett mänsklighetens framtidsklimat som kom att skimra för hans syn. Men därmed tyckes han ha förlorat måttet för det närvarandes villkor. Hans hälsa (en skenbar —) förvillade blicken. Så länge han är på väg till sitt klimat, sitt tillfrisknande, har hans öga säkerhet. Egentligen kunde han blott lefva som en tillfrisknande. Epikuros kunde vara den som liknat honom mest häruti. Men hos de antika filosofkaraktärerna är ju det dragets tydlighet långt ifrån att vara något ovanligt!

XXIV. *EROS – VIRTUS.*

1.

Hybris och eros höra samman. Begge blommande i förening som frodigast ur det intellektuella renlighetsbegärets effemination, förkrympning. Platon underkänner den vanliga eros, äfven den konstnärligt "inspirerande", och den enda han erkänner är i själfva verket en som (tro det den som mäktar! —) utsläcker den andre. Ja, Platon är i sanning uppfriskande, då man ser till hela röran af den rörda moderna ingenjörspsykologiska erospsykologi, som nu så ädelmodigt, så ädelmodigt-beklagande praktiseras på det geniala själslifvets gåtor...

2.

Symposion är icke så konstig. Se — till jämförelse! — hvad t. ex. en Henrik Ibsen vid ett tillfälle uttalat om de modernes löjliga öfverskattande af det kommunala kärlekslifvets betydelse — däremot själf ställande upp den starke andens kärlek till sitt verk. Det är till sist alls icke något annat Plato talar om.

— "Al denne snak om kjærlighedens almakt! Der gives tusen mennesker, og det ikke af de mindste, for hvem kjærligheden kun er et forsvindende moment. De lever for en stor gjerning, og denne livsgjerning blir deres kjærlighed."

Hur fri, hög, fin — den antika känslan här!

Patriotism — eros — ära: se där det antika sinnelagets ljusdjup! Se där, hvarur dess strömkarlatag vardt! — dess sinnesdanande och sinnesomvandlande viljeeld, dess skaparhågs lusteld, dess framtidsbesvärjande lusteld.

3.

Grekisk täflan, a g ó n (som så mycket talas om) fattar man endast, om man fattar hur den springer upp ur den geniala erotismens karaktär hos de stora karaktärerna.

Ingen, hvars natur det är att vara ung, har kunnat vara detta förutan. Det är den hungern som gjort poesien kring det nationella, kring bragden, tapperheten. Ty patriotism är eros-lif, är hjälte-eros, a m o r h e r o i c u s.

Att sakna denna hemlighetsfulla näring, att finna sig i sådan saknad var för människor af detta slag den största sjukdom; att tro sig böra undvara denna sjukdom var deras farligaste sjukdom.

Och ser man på "den vise" — i antik-europeisk mening — så var viss om att du finner hans v i r t u s rotad i detta. Den öfver-patriotism, kärleken till mänsklighet, till öfver-mänsklighet, som var en Comtes, en Nietzsches högsta klokhet, blomman af intim-personlig lefnadspolitik — den kom till blomning ur en personlig hunger af enklaste — nämligen d j u p t enkel — beskaffenhet.

4.

Lif, värde, mänskovärdighet stodo aldrig så på spel som för karaktärer, hvilka i eros-upplefvelses grund afveko från tid, omgifning, allmänna sanktioner. Därför finner man stundom hos dessa personligheter hetaste, sällsynta, starka ambitioner och djupaste sårbarhet. Hos de religiösa, de verkliga, genialt religiösa växer detta ut till något annat, som ser ut som (och kanske är) motsatsen — därför att det hos dem måste så: för att rädda personligheten från att sönderbrista.

5.

και εισιν ούτοι οἱ βελτιστοι των παιδων – ἅτε ανδρειοτατοι... (Symp.)

Hur betydelsefullt att Platon låter Aristophanes uttala detta omdöme! — och med en så tydligt hörbar underton af äkta Aristophaniskt kulturpathos! Här få vi ordet alltså, — icke från en pedagog, en "platoniker", en svärmare, en ekstatiker, — icke en lacedämonisk austär, nej en världslig glad allsidigt lefvande man. Ordet, tändt vid den stora eldhärden, de djupaste ambitionernas, — Eros. Hvilken tänkare i nya tider har någonsin vågat och mäktat tända en fackla därifrån! Nietzsche ville icke förväxlas... Därför — tystnad: arkadisk tystnad likvisst.

Ja, — "es ist so, und es ist sehr gut, wenn auch gefährlich, dass es so ist."

XXV. *DET FOLKLIGA FÖRNÄMA.*

Ich glaube an die ewige Wiederkehr des gesunden guten Menschheitsgeistes.

Thoma.

1.

Gör oss kunskap bättre? Har det ej händt någon, att ju ifrigare han sökt utforska all den humbug som gömmer sig i en människa, desto lättare och varmare har han försonat sig med sin egen!

Finnes en kunskap som är handling? En kunskapskärlek? — Denna kunskap är nog en smula mindre skarpsynt än vår, — dess upptäcktslystnad af ett annat hjärta —. Det är nog så, att det äkta spårsinnet finnes icke utan en stor själens innocentia. Det tror man ej. Nej, man tror snarare något alldeles motsatt!

Det sanna barnsliga och enkla är icke blott Evangeliets hemlighet. Det är Ljusets egen. Det är den stora ljushandlingen i mänskligheten lif — och ljusbehandlingen.

2.

Almquist tyckes i "Målaren" hafva känt och skrifvit under aningen om sin egen ställnings faror och under medvetenhet af det räddandes möjlighet: i en djupt enkel, folkligt enkel och på samma gång konstnärligt djup lefnad. Och sedan har han tänkt — som vi alla —: nog ger väl lifvet tid att sätta punkt! Men det gaf ej.

Huru djupt har ej han i sådana ögonblick, vid de djupa källor af mänsklig sannfärdighet och lycka, där han fått hämta hvad honom var beskärdt att hämta till vårt ögas rättelse och dess bot — huru har han ej här, med en föraanings dunkla samvetssting, erfarit det fina pansar som skulle afvisat hvad som ville förgifta hans blod, det skönhetens rättesnöre, vid hvars ledning han kunnat framgå. Hur förnam han ej här sitt lifs verkliga egendom och den seger, hvilken i ett skenbart fattigt velat så fullkomligt benåda hans syften.

3.

Almquists goda dämon har allt från början varnat honom för civilisationsvärlden. Hans inre strider häruti komma mig att tänka på Jung-Stilling.

Må så vara, hur det vill, — må man säga, att en så mångsidig begåfning som Almquist nödvändigt måst utspela sig och nära sig i offentligheten och dagslarmet. Mig skall det ej angå. Den stora ton, den stora värld som konst och bildning i sitt innersta låtit mig smaka, i forntid, i det forntidsbefryndade af hvarje klar genius, det skall ej få skymmas. Hvar glimt af försök till en lefnadsform i denna anda skall vara mig dyrbar. Och hos en "sockenartist" som Målaren skall jag se en större lefnadsstil och en större bildningsstil frambryta än i den publika äflan hvari Almquists senare lif uppslöks och gick till intet. Hans linje går från Swedenborg och Linné. Linné fick smaka mycket af hans olycka — på sitt sätt. Och rösten af samma goda dämon gick äfven honom till hjärtat, men skarpare, mindre med evangelium än lag.

4.

I en rent, djupt impopulär bildning, ett Mot Strömmen ur trofasthet till världsursprungligt musiskt-ursprungligt — hvad är det han har att hoppas få möta där? Det folkligt-förnäma.

Detta folkligt-förnäma af ödmjukhet och låghet, detta världsursprungligt fromma, hvari en genius har bästa skydd och finaste ledning för sin andes växt och sin hela riktning, bevarande för farligaste fiender, hybris, högmods-vredes förgiftning och förtviflan öfver "allts fåfänglighet" — detta folkligt förnäma, som skiljer sig genom lifsvördnad från allt atelier-förnämt och civilisationsförnämt.

5.

Intet är verkligare, intet omöjligare än idén.

På ett villkor får det omöjliga verklighet: att du förmår att sätta dig i lefvande förhållande till det.

6.

Med hemliga förtrollningsmedel väcka, med besvärjelseformel framkalla —: detta är idealisera (verklighet-väcka, verklighet-framkalla, — "verklighets framställning").

7.

Kom i håg att man s e r blott i kraft af eld, den finaste. Hvad man ser i kraft af annat ("kritik") lönar sällan mödan att se. Det gäller att komma till den punkt där det svenska tar eld. Hvad är den högsta kärleken däri?

8.

Det folkligt-förnämas värld, som Almquist ville upplysa, afslöja och sätta fram emot den s. k. bildningens, — det är lätt sagdt för oss! — skulle äfven varit hans räddning, om han verkligen haft öfvervinnelsen till att nedsänka sitt lif däruti. Hos hvarje stor diktare fanns detta stora ädla element, — och dess oförenlighet med "herrskapsbildningen", med civilisationsförvridningen blef dessa naturers tragedi. Jag ser det ej annorlunda hos en Almquist — än hos en Burns. Hvilken lyckträff är ej en Thoma-karaktär med sin vissa och klara politik! Huru mycket, mycket af en sådan lyckovision har ej varslat hos Almquist, — med hvilket framtidsvarsels bäfvan höjer det sin hemlighetsfulla hviskning i "Målaren"!

9.

Det förhållandet Lichtenberg åsyftade med sitt märkliga — tviflande — spörsmål om möjligheten att förena de djupa energier, som sjukdom och lidande kunna alstra, med hälsans och välgångens verkställighetsfrihet — detta förhållande är också uttryckt i det gamla talesättet, som Almquist på något af sina sista år en gång vändt det trötta ögat åt. (Vid fråga om en konstnär som blifvit rik och nu ej längre frambringar.) "Så underliga äro vi ofta, att då man vill, så kan man icke; och då man kan, så vill man icke. Är icke detta befängdt nog? Men så är det." — Det är hemligheten af ett gudomligt-mänskligt ointresseradt, såsom den mänskliga lustens högsta karaktär, som rör sig under sådana tvifvelsmål.

10.

Hela hans inre alchemi, dess heliga första, hvaraf allt måste grundas, är från början detta: att kunna verka, hoppas, oförtröttadt i det lefvande vara lefvande, oberoende af hoppet om förståelse och vinst. Detta är den ödesdigra punkt, den själens djupa varma äfventyrsglöd som m å s t e hållas lefvande, helgad och okränkt hållas, för att han må kunna uppehålla sig.

Hela hans inre ekonomi, hans djupaste energi tvingar honom mot en verkan på det minsta, det fåtaligaste, det enskildaste. Endast så känner han sig viss om en verkan i stort, lif i stort. Allt falskt ljus af offentlighet (publicitet) är döden för hans kraft och saft. G r u f v a — helt och hållet måste hans värld, hans offentlighet vara. Endast i oberördhet är hans rörelse; endast i det hetaste hans svalka.

Häraf hans belägenhets e n k e l h e t, och — tvetydighet.

Blifva beståndande kan han endast, om han vill hålla sig till innersta, egnaste beskydd och förskansningar. Så gällde för alla djupt grundade personligheter: hvad som håller, bär och när dem, det ligger ensamt och tyst som gryningsljuset.

XXVI. *THORILD.*

— allt vid den ljusa stjärnan.
Staffansvisan.

Ett moment af på en gång Iliadiskt och Parsiskt: var det icke detta i hans natur som han hade att tacka för sin glädje!

Han trodde sig en gång ha sett det svenskas genius. Då fruktade han intet. Då visste han, att honom skulle man minst kunna undvara — så länge han lät detta ögas stjärnljus vara lefvande uti sitt innersta.

Hvad gaf honom den uppenbarelsen? Var det historien som gaf honom den? Det var känslan af att själf, i sådans syns välde, höra till historien. — Den svenska fattigdomens betydelse har icke stor plats i det svenska lifvet! Ty denna fattigdoms betydelse är intet annat än andes aristokrati och ädla oberoende i kraft af — tro.

XXVII. *"GOSSELYNNE".*

Vill man uttrycka den karaktär, hvarmed den s. k. mogna åldern, mannaåldern, sannt skiljer sig från den föregående, måste man kalla den kifvets, sladdrets och kabalernas ålder: med ett ord — käringåldern. Det vet hvar och en, att så är! Emellertid brukar man ju uttrycka sig en smula euphemistiskt: denna ålder står i lejonets tecken! heter det. — Och gå ut och se dig om —: nog syns det på utanskriften . . .

Med en skygghet af aktning ser den unge upp till dessa mörka lejonminer. Han hör ju och läser ju dagligen, att hvad det så hett och skarpt nu återigen gäller är en "befordringsfråga"; men han anar något annat bakom det platta ordet, ett allvar djupt under, som han på grund af sin oerfarenhet icke rätt kan få öga på. Han anar ej att han själf står nu midt i ett skönt och djupt och äkta lifvets allvar — som troligen om få år skall vara honom fjärran, och som han sedan — långt om länge — kanhända skall möta igen, — och då på underligare stigar.

Ännu så länge är han ju — som det heter — "falskt inställd till människorna och lifvet".

En värld, där s å d a n t kan komma till topparna, skulle löna mödan att göra sig några tankar, några afsikter på . . .! Bättre låta allting falla, sänka sitt hufvud i stilla vördnad för den allsmäktiga nedrigheten, — djupt och allvarligt genomträngd af den öfvertygelse som varit alla de klokas och klaras, intill denna dag: att hvad som hittills frälsat och ännu den dag i dag frälsar världen var Det Lagom Platta.

Men hjältens dag är hjältens dag, och skall blomma, — oafsedt om världen är värd något eller ej. Det finns en sak, som han aldrig skall kunna ha världens förståelse och erkännande att tacka för, — det är denna: att blifva ställd på sig själf allena, att hafva lärt känna sin innersta anslutning till innersta egna hjälpkällor.

Att i ungdomen kunna, i ungdomen hafva kraft att ställa sig lifvets högsta kärleks fråga — det är ej så ovanligt. Ty ungdom — när den är ungdom — är aldrig "född småländing". Den egentliga och hårda kampen om denna fråga kommer först långt senare: sedan det varma, det stora milda töckniga S o m - D e - A n d r a fått göra sig fullt gällande. Då stupa de flesta. Denna fråga försvinner ur deras lif: ty den m u s k e l, i kraft af hvilken allena denna fråga kan ställas, har tvinat bort.

XXVIII. *DEN TYSKA LINJEN.*

1.

Hemligheten med så många sällsamt utseende prédilections hos stora karaktärer —: det är kraften att sakna, som de kännt väckas; instinkten af denna förmågas viktighet och makt — såsom grunddrag, lag i mänskohågs gärnings- och storhetsvilja. Så svalkas de just af det som kunnat blifva till brand och sveda i dem.

Hvad är svalka? Hvar den eld, som är — svalka! — Öfverallt där en sådan frågas hemlighet hviskar — var viss om att där rör sig mänsklighetens finaste längtanslinje, dess renaste maktlust.

2.

Kraften till ett helhetsförhållande till ande, kraften af det odelade hjärtat, kraften att kunna bruka hvad som brände dem — icke till viljelarmets främjande, världstumultets ökande, nej — bruka det till närandet och byggandet af en sådan ro som den en Dürer och en Eckhart bjuder åt världen: d e t var för visso den ädla kraftens pärla hos dessa naturer och den sällsynta och svårförvaltade gåfvan hos dem.

Om sådan eld, och om annan eld, som han lyckligt bringat till tjenande af sitt verks ro och helhet och sötma, förtäljer T h o m a, en af de siste på den stora tyska linjen, i kostbart enkla ord — enkla som hans ädla fränders, Dürers, Eckharts, Goethes.

3.

Så länge Nietzsche gick på denna linje — och få ha gått lyckligare på denna väg än han — var han en lycklig, var han en upptäcktens man, en sökare och en afslöjare i riket af den rena lyckans och kraftens möjligheter.

Inte må man inbilla sig att det varit bara för "stilens" skull som Nietzsche gaf Jung-Stillings bok en så utomordentlig rangplats bland tyska prosans verk. Här är fråga om ett stil-igenkännande af yppersta art! Hans egenhets hjärtklappning, hans egen lyckas daimon var det, som rörde sig och vaknade vid beröringen med denna lefnadston. Sådant ligger i den stora "ästhetikens", den stora stilens fält: där personlighetens ve och väl firar djupaste igenkännande. Det var stora världens ton han kände hos denne lille läsarpojke!

"Er fühlte den Stillingischen Geist um sich wehen." — Det var den stil-anden kan kände, då han erfor och kände, att Jung-Stilling var klassiker. Och det var den anden som Goethe, författarens vän och hans boks utgifvare, hade förnummit och som han förstod att taga med sig till högsta — hedniskt högsta — kultur. Och däri ligger Goethes Europa, hans stora värld och — väst-östlighet.

XXIX. *BEKÄNNARE.*

1.

Den seende självbiografiska kraften af ett öga röjer sig ingalunda i självanklagan och självgissling —: nej, sådant röjer snarare (kanske städse) ögats krankhet.

Om du s e r, är hela ditt förgångna djupt och rikt — rikt af mänskligaste taflor; vore de än de mörkaste, de armodigaste, "tommaste". Hvem skulle våga kalla den armaste människas lif för torftigt, fult, skeft! Nej, det är ögat som gör fulheten, armodet.

De äkta och värdefulla bekännarne voro, först och sist, män af det stora tålamodet — ögats långa djupa jämna tålamod — män af den återhållsamhet i omdöme, som är hårdt genomgångna, yttre och inre skakningars frukt.

2.

Månne ej just i obenägenheten för ett alltför-förtroligt rörande och gripande af det förflutnas ting rörde sig ofta en desto högre tydlighets gåfva och fynd, — månne ej en ögats v e r e c u n d i a, hvarur slutligen genom behärsknings öfning d e n långsamhet, för hvilken det nära afslöjar sig i betydelse och storhet? För hvem är dock klarhet, om icke för den, för hvilken klarhet är det svåra? Månne ej seendet i ett förgånget, som nu förekommer dig svårt, skrämmande, skulle ur fond af genomförd långvarig samling, af helhetsrörelse — icke bara i moment af rörelse — till inre höjning vinna den rena ståndpunkt, hvilken förut knappast mer än i undantagsstunder varit möjlig; månne ej detta skulle höra till de sanna och milda frukter af högre år, för hvilkas ernående just svårigheten innebär ett löfte; månne ej ur denna svårighet den n y h e t, hvarom ditt öga, det öga som är hela din kropps ljus (som gör din natur till ljus) har att kämpa såsom om högsta vinst.

XXX. *HONUNGSNÄSTET.*

1.

Det irreparabla, det oförlåtliga, det obotliga kan endast på ett sätt öfvervinnas: du måste skapa dig en grufva däraf för din hela vilja och håg. Att glömma sina förödmjukelser — d e t är det irreparabla!

Men måste ej en människa glömma? Just s å vill hon glömma.

2.

Det heter ju: v i r e s c i t v u l n e r e v i r t u s! Skulle jag så glömma mitt sår?

— "Men Simson sade: jag vill sätta eder en gåta före . . ."

3.

Ja, den bästa form af lifsglädje och lifslycka är för visso den, som alla genialiska (d. ä. l e f v a n d e) människor uttydt för sig ur berättelsen om Simson, lejonet, honungsnästet. Och vill man förstå något af genialisk (d. ä. mänsklig) psyche, har man att hålla sig härtill.

XXXI. *H U D.*

1.

Att icke vara "viktig" är ju i allmänhet något som öfverstiger en författares krafter; hvarje något så när godt bemödande i en svår sak vore väl förtjent af erkännande — tyckes det. Om nu ej människan vore en så genomraffinerad list, att det finnes en ärlighet, som är en utspekulerad viktighet.

2.

"Han gör sig till." — Men det är e r f a r e n h e t, erfarenhet allena, som gör alla sådana angrepp om intet. Därför är troheten — utan trohet ingen erfarenhet, intet försök och intet fynd! — försvarskonstens hela, innersta hemlighet.

3.

Hvad var det som vardt till hud och beklädnad? Att ha brakt "den enkla förklaringen" — den lilla och dock jättestora, den ur ditt egna kranka medvetande framsprungna och ur andras nit — till att blekna och utplånas för närheten utaf den allbetvingande stora rena förklaringen af sak. Detta var ljusbadet, d e t din ljusbehandling.

XXXII. *MNEMOSYNE-ENKRATEIA.*

1.

Lifslinjes styrka förhåller sig på afgörande sätt till finast-ömtåliga krafter hos Minnet: minnet, i den varma, konstnärliga, hela mening, hvarmed den grekiska bildningen omfattade denna gudom.

Den stora integriteten, att veta, känna hvad man bäst kan, det vilja — och icke mer! De som smakat detta och en gång för alla behållit den smaken äro de egentliga konstnärerna, lifvets och bildningens.

2.

"In reiner Brust allein" —
Är det denna t é n o r af Se och Andas det ankommer på?

Ja, på denna ténor af Se och Andas bäres allt hvad v i r t u s heter.

Utestängandet af hvad som icke kan höra till virtus' värld, till världen af bildning (manlighet, renlighet) —

kraften till afvisandet häraf beror i all synnerlighet på det fattade beslutet att hålla denna ténor, hafva minnet — det intima, med ditt väsens grund heligt sammanvuxna minnet — ställdt och riktadt för alltid efter denna stjärna.

Det allvar som du drömde skall då visa sig, kanhända, hvad dig och ditt vidkommer, ej fullt så ljust som du ville det, mindre smidigt, mindre varmt, men — du vore på din plats och din post!

3.

Regelns och öfningens män kunde alla ha det gemensamt: de lida af en viss "planlöshet" — så som nu detta ord i bruket fattas. De ha inga planer, men desto mera — plan. Och därför älska de allt som binder och dämmer; ha i g r ä n s sin värme, sitt lä, sin hemkänsla.

"Den härskande kärleken", säger S w e d e n b o r g, "som inflyter på de enskilda tingen, anordnar dem, samt inför öfverallt en likhet med sig." — Den som ingen method har, han k a n vinna den bästa, den finaste. — Planlöshet förpliktar!

4.

Sammanhang i stort låter sig ej u t r ä k n a; är en upplysthet af hela din naturs ordning. Plan är motsats till system.

Klarhet — framträngande: det inre lifvets andningsprocess. Klarhet utan framträngande är ängslan; så också ett framträngande utan klarhet.

XXXIII. *"ANTIKT IDEAL".*

1.

Efter villkoren för Heraklitisk e v a r é s t ä s i s genomförd lefnadshållning brakte mig till besittning af en sida af mitt klimat som gjorde mig lycklig. Det natur-enliga, självklara af "spelets regler" — det fulla erkännandet och accepterandet häraf gaf en solid glädje, ynglingsaktigt kall, — sträf och kylig som det slags vårluft man som yngling känner sig bäst i släkt med. Långt ut ville jag komma i detta. Ju mera jag kände, att ingen verkan och intet framträngande vore möjliga utan ett samtidigt skärpande af kölden, hatet — lögnen, desto djupare kände jag, att lika långt och längre skulle mod och kraft föra. Jag älskade dessa villkor, älskade dem som marsblåsten och hästhofsblänket på åkern.

Icke anade jag i gryningen af denna tanke- och känslovärld, att djupaste sommarinstinkt af mitt väsende kunde mötas härmed, och så först "antikt ideal' blifva en sanning och en verklighet för mig; att det fanns ett u t a n-

för, som var varmaste djupaste hem. Den smaken skulle blifva mig ljufligare än någon annan lifvets smak. Det föll in i min själ ett varmt nytt ljus, och jag såg däri hvad visdom och konst var, för första gång kanhända. Oändligt ljuft var det att lefva detta, — så länge lifvet medgaf att gifva efter; så länge profven ej nådde att rifva upp djupen af tillbakaträngda köldområden.

Från "antikt ideal" — hvad jag så nämnda... att höja mig till, böja mig till mänsko-ursprunglig djuphågs bildning: se där hvad jag i renaste dag tyckte mig förnimma som det, som blidaste makt inskrifvit i min natur till bana och vandringsdröm.

2.

Att i det sköna kunde vara svalka, säkerhet, ro — det är väl något som i grunden ingen af oss verkligen tror, förrän vi kommit öfver ungdomen (— hvad man nu en gång så nämner). Dock fanns aning och förkänsla däraf, att hvad vi då kallade det sköna, endast var eldkedjorna kring sagoborgen, aning om lag, och frihet genom lag.

Det var lyra-klang af denna kunskap, det var gnistan i vårt blods ande från dessa strängar, som var det sanna thaumastón af vår tillvaro, kransen att täfla om, i kostbaraste lycka med skönhets vapen kämpa om.

XXXIV. *EGERIA.*

1.

I den grå varma skogen strax före knoppningen — denna tid af hemlighet emellan morgonsolens smekning och allt det lif där inne, som ännu blundar i sin goda slummer, — den tid då solen är moderligt ensam, den tid då dess värme och strålar ha en tystnads och varsamhets värme som en moders: i den grå varma skogen känner jag solskenet öfver de bruna höjderna med samma det tidiga årets violdoft genomströmma mitt väsen, som jag erfor i tidiga lyckliga år af första diktarfärder, då efterlikning af ljuset och friskheten där ute var hela mitt enkla program — som människa, som konstnär.

Hur har jag ej, med en fördjupad efterlikning, under trohetshängifvelse till detta djupa enkla ledande, sett lysa för mig en diktförkunnelses genius, som bar ljusdrag i sitt anlete af ljus som varmast-egnast berört min ande — i fornvärld af Pindaros, i nyvärld af Emerson. Hur

har jag ej till sådana principer, sådan ledning, med en sällsam styrka igenkända och varseblifna i första ungdomen, alltjämt sökt återvända — med ny klarhet, nya verklighetskraf.

Må hvar dag föra mig närmare solens hemligheter.

2.

Att öfva poesien på troget sätt — såsom en ljusets hemligheters förtrogne i ett klart hjärta tjena ljusets hemligheter, trogen de villkor för denna lycka jag kände såsom mina, — se där den förening af konst — natur jag drömde. Hur tidigt rörde sig ej detta hos mig. Hur väl, hur ljust det velat föra mig. Egerias lunder kunde varit min skola. Hvad Stagnelius begrät såsom sitt förlorade sällhetshem och sin sångaruppgift, det kunde blifvit min trygga besittning. Det skönas lag och dess tydning: därtill visade hela den öfnings goda instinkt, som var så säkert nedlagd i min natur — säker som barnets leklust. Ja, hvad var den väl, om icke en i allvar fortsatt rörelse af denna drift, som på Platos språk heter: "i det sköna leka", *παιζειν εν καλοις*.

Hvad Egeria? — Den ljufva gränsen, där mänskligt och gudomligt mötas; — visshet att de heliga spåren, lyckans och frihetens, ännu kunna varda lefvande, ännu kunna tydas och sägas.

3.

Där mitt rätta förhållande till sol blef afgörande för mitt förhållande till passionens hela värld, där fann jag min bästa, lyckligaste lösning af alla lifvets och karaktärens svårigheter. Lifvets lära blef för mig att följa känningen af det äfventyr och den nyhet, där helhetshjärta klappar: att föra allt upp uti och inför denna refug och forum; där söndra, dela det hotande, det helhets möjlighet förnekande och hånande. Ty där v a r det ljus — om jag därvid mig fäste och höll — som delade, söndrade, upplöste i ljus. I detta kunde jag icke vara nog personlig, nog främmande betänklighet eller ogillande beleende. I denna sorglöshet för all förståelse gick vägen för mig till allt stort gemensamt, stort fattbart.

4.

Det anar mig att mellan spårsinne och behärskning kan hos människan finnas och utvecklas ett afgörande förhållande, en växelverkan till djup lycka.

Hvad var det som kännetecknade för mig den lust och lustföreställning, som brakte mig utanför e n k r á t e i a s värld?

Att de upphäfde det mottryck (sträfhets-friskhet) som konstituterar m ö t e. Ty hela min tanke, intuition, poesi var ett möte af det slag, hvarom Numa-sägn handlar, och hvarom det för alla det inre lifvets och händelselandets människor ytterst gällt, — de människor, hos hvilka smakandet af inre sols verklighet (*σεμνας ὁμιλιας* —) varit kunskapslifvets ledtråd.

XXXV. *DET ANDRA VINET.*

1.

Det är ingen konst att säga, att Bacchus är en ljuflig gud för denna jord och detta lif. — Men om du en morgon i en glad barnflock på sin skolväg plötsligen möter den blicken ur ett barns ögon, som nyss stigit upp i ett af guden välsignadt hem — ett barns ögon med d e n s k u g g a n öfver sig, som ett barns drag erhålla af att vara vittne till ovärdigheter... Vet du hvad afgrund är? — Tala tyst.

2.

H u f v u d i n v ä n d n i n g e n, den orubbliga oöfverkomliga: spirituöst är ett anti-spirituelt; är en ögonblicklig dämpare af solljuset af ande. Dess glädjedager är en "borgerlig", t. o. m. i dess s. k. b o u q u e t. Äfven dess subtilaste är ett c r a s s u m, en grumlighet och grumsighet i jämförelse med andens glädje. Därför ha alla rena enthusiaster, icke blott män af Böhmes och Nietzsches,

Stjernhjelms och Swedenborgs art, utan äfven en Voltaire — en enthusiast så god som någon! — intagit den ställning som är känd, känd åtminstone af oss som befinna oss på den orena sidan!

Hvad så beträffar den andra sidan af saken, alltså den borgerliga och anti-spirituella, så behöfde väl inga ord spillas på den. Skulle ej den berömliga alkoholfrågan till sist visa sig vara ett högst aristokratiskt problem? — Och, i sanning, hvilka gyllne tider för en hög-ädel kultur måtte ej nu randas . . .

XXXVI. *MÖJLIGHET.*

1.

"Geniessen macht gemein." — Det gäller ju, och är en signal! För alla.

Men ordet kunde ställas och gälla på ett skarpare, hetare sätt — för vissa. Kunde gälla deras rätt att finna, att tala, gälla högsta hjärtats möjlighet, gälla — om stjärna skall födas eller kväfvas.

Se, om dig kanske i stunder gifvits vink som, åtlydd, skulle ha gjort slut med en gång på hvar hemlig nöd som anfäktat dig för syn och ställandet af din färdeplan, för ords och handlings rätt. Se, om hvad här det gällde, kanske varit modet att taga emot en rätt till lefnadsfärd och -stil, som skulle gifvit ditt öga säkerhet, så att du aldrig hade behöft nedslå blick under medvetande af grumlade afsikter — modet att underordna dig den utvaldhets lycka och ledning som heter: Afsikt.

2.

Det är rätten till ordet och handlingen — ja, Ordets handling i din själ — som i dessa rörelser hviskat sin hemlighet till dig. Det är din högsta glädjes egoism, frihets ädla självviskhet, som hejdat din gång och hållit din hand tillbaka. Hur ofta har du ej förnummit detta! Hur har ej, inför en "befrielse", en "glädje", plötsligt stigit fram för syn, för sinne ett världs- och mänsko-ursprungligt drag af lidande och sorg, vid hvilkets beröring ditt samlade inre brustit ut i denna stämma: h ä r se ditt hem, din vaktpost, den talans och handlingens rätt, hvari ensamt befrielse står att vinna för dig, undflykt från det ondas och lågas gissel!

Jag tror, att i rörelsen af detta Enkla, i aktandet och icke-aktandet af denna stämma har ofta lösningen legat till ett mänskoöde af det slag vi kalla de andliga företrädenas, utvaldhetens och genialitetens.

3.

Möter man ej i historien — kanske ej så sällan — ett slag af människa, af karaktär, som tyckes hafva lefvat under en dunkel medvetenhet af att i och genom sin natur och sammansättning (kanske äfven i kraft af den hemlighetsfulla aningen om en föruttillvaro af skuld) hafva förverkat rätten till den vanliga glädjen af lifvets dag, — lefvat i förhoppningen att genom att trofast finna sig uti och ställa sig fast på denna dom slutligen vinna tillträde till ett annat — ett djupare område af glädjevärld?

XXXVII. *VÄRDIGHETER.*

Att taga detta som ett en gång för alla självklart och afgjordt, att med hänsyn till yttre ställning och skickelser måste du finna dig beredd att utsättas för hvarje ovärdighet och hvarje besudling —:

desto djupare klarhålla till beredskap det område — det områdes förhoppning — där lif uti andes värdighet har oantastligt rum; fasthålla för medvetandet det, att det förra utgör för dig, för din skuld, ditt öde, den en gång bestämda och afgjorda folien för det senare.

Har väl i grunden n å g o n människa några andra värdigheter att söka än skuldens och otrosbrottets?

Medan så mycket af hvad människor anse högt, dyrbart och fast och hållbart bland de förhållanden och ting som nämnas förnäma — och i grunden äro af så tvifvelaktig halt, skall d e n n a förnämhet— som skiner fram ur grannskapet med döden och natten — alltid bevisa sin halt i sig själf. Det finnes bland starka och friska människor sådana, som blifvit märkta till hela sitt skick af en mänsklig värdighetsform i detta tecken.

XXXVIII. *BISTÅND.*

Mot de förfärande nattens och drömmens underrättelser — hvad hvad har du att till skydd för ditt hjärta och förstånd sätta upp?

Hvad ånger! Nej, kunskapens brinnande begär: vishetens girighet i spårsinnes och sökarsinnes och läkekunnighets begär. Där det e n k l a, — d e t enkla, som till strid är det enda som duger.

Det gifves ett samtal med dig själf, där stolthet och ödmjukhet genomtränga hvarandra. Detta är skola, integritet. Att vara konstnär, att vara diktare är ju trofastheten till denna forntidsenkla inre lefnadsform. Här är den strid, som är det största och nödvändigaste i världen: att visa människans väg till sig själf, till det stoltaste och det ödmjukaste, — forntids eviga "rousseauism", forntidsstarka källan genom alla våra onödigheters förtorkning. Att det är möjligt att vinna ett bistånd, ett försvar och förvar — hvad högre, hvad rikare, hvad outtömligare kunde människan upplefva?

XXXIX. *ARBETET-DRÖMMEN.*

Hvad är det som i arbete, i allt lefvande arbete skall arbetas fram i en människa? Lags kärlek, lags ande. Den sanna drömmar-minen, som hör till sannt mänskligt uttryck, uppenbarar sig hos den i lefvande arbete försänkte. Drömma är något helt annat än bildningsförkonstlad poesi drömmer om.

"Man drömmer ej fram redlighet" — säger Drummond. Men dock är det af dröms, af drömmarhågs kraft det beror, om din öfvervinnelse (arbetet, fliten) skall blifva dig till nektar och ambrosia. Dock är det i friktionens sträfvaste och beskaste drömmen som är det förnämsta.

Misstro det lätta! Så var all sann drömkrafts parole.

XL. *SKALDEN.*

1.

I poesien är det endast det oemotståndliga som verkar. Därför gäller det — som poet — att veta sin lycka. Därför gäller det — som poet — att v a r a.

Vår och Hälsa — så heter hela hans skola, öfning, uppgift. Han har endast en ålder: Ungdom. Han har endast en samtid: Forntid. Ty poesien hör ännu, och skall alltid höra till forntidselementet af mänsklig tillvaro.

Det radikalaste, verkningskraftigaste han kan ernå ligger i den linje, där han skyddar mot dagens trångsinthet och förtorkning det naturområde i honom själf, där lust att utsäga forntid-framtids eviga lynne kan bevara sig i sin ro och sin vår — den forntid-framtid som en ljuskänslighetens genius beredt möjlighet i honom för att uttala sig. Härefter — efter modet till denna lycka och denna genius skall man döma hans lefnadsdag.

2.

Sorglöshet är hans gåfva af naturen. Den är alla af Muser och Apollon benådades skatt —:

den sorglöshet, hvars hemlighet ligger i det stora verklighetssinnet; — en sorglöshet af det djupa slag vi kunna erfara efter en djup farlighet, en skakande fruktan, sorglöshet med hänsyn till världens dom och mening, våra sakers fördel eller deras fall, medtäflares försåt, vanställandet af våra handlingar och våra ord, allt hvad i hvardagsljus så snärjande slår sig om det i hvardagssäkerhet förvanda, förkrympta mänskosinnet.

— Hvad har j a g med mitt kval att skaffa! Detta är hans ljufliga gåfva, att kunna uttala det ordet: att det ordet uttalade sig hos honom. Ordets Fristad i hans själ.

Men detta skall med år och smärta blifva till gåta, — till gåta: för att blifva till klarhet.

XLI. *MOT STRÖMMEN.*

1.

För det fina luftstreckets man gifves intet som är i stånd att djupare nedtrycka hans lust att fortsätta sin bana än det att se sig utsatt för möjligheten af en degradation af sitt lifspathos, dess nedsjunkande till nivån af det tids- och dagspolemiska, vädjobanan för det vanliga strids- och konkurrenstumultet bland de s. k. andliga arbetarne, de ledande, förande och tongifvande. Där — där desse ha sin lifslusts oumbärliga retelsekällor och vederkvickelser — är h a n s djupaste nöd och leda, h a n s djupaste kväfningsfara.

I det ögonblick det råder den ringaste oklarhet i hans håg — det hemligaste förbehåll — beträffande ett bundsförvandtskap med hatets, konkurrensens och torgets värld, en fördel att vinna från en sida, ett "parti", som ej lyder under musisk lags och dags stjärna — i samma ögonblick är han själf sjunken ned till de andliga gesällernas klass, afskuren från egnaste, verkligaste vapen.

De stora, rena fallen äro lätt räknade. Men dunkelt har detta grytt upp i mången lefnad — grytt upp med helig ljusbäfvans fröjd — och åter slocknat.

2.

De som ville djupt draga människor till sig, voro rädda för medgången, rädda för — gunst.

Dock finnes det ett annat, ett mörkt-blickande släkte:

Fulla af leda vid sina hjärtans tristitia (ondhet), föraktade de allt 'högre" sentimentalt räfhjärtadt, allt kittlande af driften till humoristiskt (d. ä. "ädelt") s y n a s, driften till nobelt-intressant sken (mystifikation af παθος), allt det som kommer kammen att svälla — hos oss af fina yrket! — sökte sig upp till ett m o t s t r ö m m e n i ett hårdare, ljusare, farligare klimat. Just där, hvarest vi ha svårast att binda oss, fästa oss, måste de söka den afgörande punkten. Just där antikens bildningslif tyckes stå oss som skarpast emot, skall det visa sig om de ha spelkonsten! Just där — där det passionerade skriet af nordiskt-humoristiskt frihetshjärta slår ut som ädlast och ädlast-öfvertygadt, togo de märket för s i n färd — mot s i n värld, mot s i t t äfventyr —, kände de afskedets skymning i sitt hjärta, afskedets vemod och höghet.

XLII. *GÄSTERNA.*

"Ty när andar komma till en människa, inträda de i allt hennes minne och uppväcka därifrån de ting som passa för dem." Swedenborg.

Hvad var det för glädjes andar du bjudit till dig och öppnat din själs hus för?

Det fick du erfara, när de lämnat dig! Ty fanns det ett gömsle i det förgångna, där en stingande erinring låg gömd, som ej de vetat att framskaffa och låta dig känna svedan af! Fanns det en neslighet, som passade deras näsa, hvilken ej de vetat att snoka rätt på och draga den fram och hålla den upp till din betraktan och åtnjutande!

Men hvilka sälla dofter ur det förgångnas djup ha ej öfverraskat dig i de tider en Platos och Swedenborgs andar kunnat gästa din själ! Hur maktlöst låg icke då det nedriga, onda — harmlöst som de vissna löfvens högar i en sommarfager skogs gömslen —! Ty dessa andar upp-

sökte i ditt förflutnas egendom hvad som passade d e m, och intet annat.

Så var väl häri en väg, ett räddande, sonande. Och en minnets hälsolära syntes mig härur framgå; morgonrodnad till kunskaps lif och handling. Jag anade hvilket gudomligt förhållande som råder uti det som människorna kalla tradition, förstod hvad lärjungskap är.

XLIII. *HISTORIENS NYTTA.*

De män äro de värdefullaste, de karaktärer de egentliga karaktärerna, hvilka bevisat sig inför eftervärlden genom sin symbolskapande, symbolduglіga kraft — bevisat sig inför erfarenheten hos de intimast kämpande, de smärtfullast erfarande genom sin giftutdragande, renande styrka. — "Froher Muth macht uns zu Göttern", säger Fredrik II. Han är en sådan.

Hvarför måste du ställa dig i förbindelse med och i anslutning till de högsta historiens lifsfenomen; hvarför blir det till en blodsangelägenhet för dig att — självferfarande genomskådande — lysa ned uti dem? Hvad är det vi kalla blod uti upplefvelsen av ett historiskt? Det är hela personlighetens innersta försvarsbehof.

Utan tvifvelsvånda blef aldrig någon lefvande historisk kunskap, kom aldrig den styrka till stånd som gör fråga.

XLIV. *DET MÖRKA ÖGAT.*

1.

Att icke vilja taga i förväg, att stå fast i ögonblicket och vara i takt därmed — det är grundval för all verklig lifsnjutning och lifstillegnelse.

Att kasta stunden ifrån sig likt ett barn som tar en munsbit af kakan — och strax griper efter en annan: det är det, som i allmänhet gäller för en lifstillegnelse värdig starka sinnen.

Hälsan och styrkan äro alltid misstrogna mot glädjen.

Då hela mitt väsen hvilar sig till ögonblicket — hvad kan mig mera af lif, af sak gifvas? Detta ljus och denna ro är den "mörksyn", som alltid präglar människor af en känslig inre ekonomi. För dem har den s. k. glädjen alltid ett samvetssting.

2.

Det är afskyn för den falska säkerheten, den skakande och genomgripande upplefvelsen af denna afsky — kommande öfver själen som ett åskslag —, det är denna lidelsefulla afsky, som så ofta är en "omvändelses" första och egentliga händelse, hvaruti afgörelsen till andlig beslutsamhet eger rum.

Och aldrig nog kan man lägga sig på hjärtat detta, att i fråga om det varma — "det mänskligt varma"! — ha bildadt folk i allmänhet ungefär samma hjärtliga och omsorgsvarma förhållande som bönderna i fråga om att öppna fönster! Och den som af naturen fått annan smak och annat synsätt skall icke lätt undgå att bli misstänkt för ett hjärtelag och en karaktär som det omöjligen kan stå riktigt rätt och ordentligt till med.

3.

Erfarenheten af att bästa anspråk så lätt bringas till aftynande, när de utsättas för inneluften af vanliga grumligt-varma anspråksvärlden är det hvad i ett sådant lefnads- och karaktärsöde vållar anklagelsen för inbundenhet och — anspråksfullhet. Så måste det nu en gång vara, och härvid står intet att ändra. En Almquist hade blifvit lyckligare, om han i ännu högre grad än hvad som blef fallet hade gjort sig saker till sådan anklagan. Ty då skulle han förblifvit i sin obrutenhet och helhet, — i världens ögon visserligen fattig, tvetydig och klandervärd fullt lika mycket ändå — och hade han än aldrig satt sin fot i ockrarns håla.

Till "godhet och redbarhet" hade de andra, de lättsinnade-välsinnade, en lätt väg — en lätt och lätt utplånad; men han en brant och ödslig — som blev till outplånligt tecken.

I de hjärtliga handtryckningarnas konst — hur oförfaren denna hand! Men denna kalla hand var hand för fackla.

4.

I folkens lif finnas stora paradigmer härtill. Efter dem kan den enskildes erfarenhet läsas. Hvilket folk har egt en häftigare slutenhet af fredsfördrag — διαθηκη, testamentum — i sin inre helhets lif än judefolket! Hvilket folk har varit ensammare! Hade det förstått sin utvaldhet, skulle det varit det utvalda folket.

Att göra sig värd sådan ensamhet, sådan utstötthet — det var af evigt för mången djup natur det enda i världen bjöds af möjlighet till lycka —: lycka, fattad såsom mod, såsom ljus, såsom ro. Och dock var detta, som ser hjälteaktigt ut, att taga i en ganska stilla, ganska sakta mening.

5.

Ty det är så: "där vårt mörkaste är, där är ock vårt räddande." (Ménandros.) Ty hvar vore vår lidelse till det säkra, det beständiga, till vårt sanna egande, om ej vår mörkblick vore! Fladder och stoft och rolöst rotlöst irrande sinne vore vår värld och vår lefnad.

Och se där, till sist ändock, hvad som djupast och kraftigast gömde sig i den misstankehåg, det långsinta och bittra öga, hvarför så många synstarka genialiskt-ursprungliga karaktärer blifvit klandrade och angripna. För sin glädjes renhet ängslades de.

XLV. *KÖLDEN.*

Den tragiska komplexionen eller, om man tar saken lite mindre högtidligt — den hypochondriska: hvad är det som egentligen ligger där bakom, om icke ett begär efter ständig hög och ren luft, i håg och färd och lefnad? Och är det ej en klokhet att taga sådana kraf på resolut sätt, icke gifva efter, om man än utsatte sig för att få elakt sken emot sig? Den fasta mark och vissa utgångspunkt som är dessa karaktärers företräde — skulle sådant månne ej vara värdt mången afståelse, mången saknad? Att kölden är ett konserverande element är en upptäckt som alla hypochondriska karaktärer — när de något dugt — hafva gjort: Holberg långt innan Nietzsche. Och hade han, Holberg, ej gjort den erfarenheten och genomfört den så pedantiskt i sitt lif, — hade han ej så grundligt förstått sig på konsten att "lägga sig på is", hade också vi — här i den solarma nordiska kulturnejden — varit en solig plats fattigare!

XLVI. *BEVIS.*

Det är till k o n s t man har att vända sig, då man vill finna de bevisande vapnen. Den samlade, samlande synen meddelas ej ur argument.

Här står en och kastar stenregn af argument och bevisningar på kristendomen. Men kristendomen står, i sitt innersta, i världen (och värdet) af musiskt förhållande, och därför är den där (i detta ursprungsmänskliga förhållande och erfarenhet) stark som just den "hedendom" du vill sätta i stället, och med hvilkens högsta principer den står i närmare förbund än du anar. Det hedniska, i mänskoursprunglig djuphåg, söker aldrig annat än hvad Evangeliet söker: det mänskligt passande. Kanske har någon i nya tiden, kanske Goethe, anat ett öfverkristligt område; men det var för visso icke herredjuret han anade och sökte.

Detta bonde-enkla är uti allt som har hållit och varat och bevisat sig såsom lefvande styrka; detta bonde-enkla — ur det djupa enkelhetsupplefvandet af mänskohjärtats

varma och starka, ur musiska lagar framsprungna energier. Icke i någon tid finner man de stort seende bland argumentsamlare och resonnörer.

I fruktan och vördnad, denna mildhet, — detta folkligt och mänskohjärtligt förnäma.

XLVII. *DET FÖRSTA.*

Hvad är äfventyrshågen? Kraften att låta det Första vara det första.

Det tyckes förhålla sig så, att det är den lyckliga föreningen af ett manligt och kvinnligt, ett faderligt och moderligt, som afgör om den konstnärliga människan skall nå till full blomstring, storhet, lycka. Det finnes verkliga stora — till storhet anlagda naturer, hos hvilka den moderliga instinkten (hafvandeskapets) tagit makten öfver alla andra. De kunna nå till sällsynt renhet i hvad de frambringa — men lyfta skatten, sitt fulla äfventyr och rikedom, därtill sakna de den manlighets nervus virtutis, som fejar undan alla bisaker och mäktar fylla hvarje läge med det enda nödvändiga och första.

XLVIII. *KRIG - ENKELHET.*

Att — som Fredrik den Store säger — "till krig duger endast det enkla", det kunde ega en djupmänsklig och ursprungsmänsklig mening. De varaktigaste verkningar ha alltid framgått ur förhållande till odelad mänskodjup enkelhetshåg. Skaldisk och profetisk är hvarje sådan verkan. Den filosofiskt demaskerande kraften, den som rycker masken af vår dårskap, vårt hjärtas demoner och spöken — den berodde alltid af det djupa förhållandet till Enkelt. Detta är just — krig. Hvad är det annat än dessa enkla rörelser som låta oss erfara en sann frändskap med antikens, med forntids djuphåg, — inre lifs pandekter, erfarenheter, självkunskap och afgöranden, vid hvilka vi kännt, att vi måste göra dem till lag.

XLIX. *ANDNINGSORGAN.*

1.

Det vekaste, det sällast subtila — om det skall blifva till färd för ditt lif och handlings verk i världen — det kräfver obönhörligen äfven manligheten af rakaste öfning och föresats.

Att i detta thema vilja lefva, att fullt hafva smakat dess sällhetsmakt —

och mena sig kunna nära sin ande med denna smak annorlunda — på andra villkor — än genom att i allt och öfver allt vilja upprätthålla den viljeresnings dager, i hvilken den allena v i l l ega rum och hafva sin närvaro hos dig . . .!

Bildningens verk kunna dömas efter deras andningsorgan. Andas de med ädel frihets lungor? Andas de med girighets oädla, flämtande? — Män som Swedenborg, Emerson, Drummond ha lärt, högst och innerst, om ett nytt inre andningsorgan.

2.

Ett afståndsförhållande afgör öfver den atmosfär (verklighet) du kommer att bjuda dina andningsorgan — det afståndsförhållande du i kraft af lefvande makts fattande och älskande är i stånd att urskilja med det rena ögats förmåga, urskiljande fastställa och intaga. Häri ligger ditt *γνωθι*. Här sanningens och verklighetens maktvilja, som icke är annat än sanna styrkans och fridens begär och begäret att genom dem vara verkande välgörande.

Det är detta afståndsförhållandes fattande och intagande, som kan bereda dig tillträde till högsta Eros' värld. Ty märk, att det är Platos väldiga fråga (Symposion) som i detta afståndsförhållandes fråga (den Delphiska frågan!) rör sig!

Att det finnes ett område af ditt medvetande, där du tager i besittning din karaktär, gör dig af den din alchemi, gör dig af den stjärnegunst och ljusbehandling; att i "karaktären" ligger en förtrollning, som det står i din makt att öfvervinna; att bakom masken strålar Fri-

hets anlete; att brottningen med egna fallets makter kan föra dig fram till ett allt genomgripande, ett representativt, ett allom dugande, frigörande:

Att det fanns ett väl förvaradt rum i ditt lif, där leda och mörker och trötthet icke något mäktade, det var den erfarenhet, i hvars lif och villkor du måste allt vidare framtränga, nå en allt ljusare insikt. V ä g e n d i t — huru det ögonblick inträder, då du plötsligt känner vägen under dig, vägen till din naturs egenhet af tydlighetslif, känner den som hud och hår och säker beklädnad af allt hvad skyddslöst hudlöst skälfde inför hvar beröring: att det finnes denna väg och denna beklädnad och denna kraftström, det är hvad ditt medvetande aldrig, icke i yttersta förmörkning, får tappa ur sikte. Detta är ljusväg och försoningsväg; och hvad af mänskogunsts värde dig är tillmätt, det når du endast och allenast där, där din lefnad står i denna strids ordning.

L. *FÖRSONLIGHET.*

1.

Hvad du af försonlighet mot människor kan nå och sammanhängande blidsyn, det når du endast på stränghets, en klar fruktans och ett klart sinnes grund. Det andra skall blott ännu mer insnärja dig i falskheten. Vaksamhet är ej lömskhet. Den myckna sofistik i fråga om lifvets förande, hvaraf vi lida, beror ju i så hög grad — så ofta! — på ett sjukligt-oklart tillstånd i våra inälfvor. Se först till detta — och så, bestäm! Men ej tvärtom.

2.

Och känner du dig själf ärligt, vet du nog att dessa varma känslor inte just alltid äro att räkna till eliten af känslovärlden. Bäst och renligast kanske — att så litet som möjligt behöfva dem. Det var nog bl. a. också ur den renlighetssansen som det ordet af den "store egoisten" kom till:

Das Beste in der Welt
ist ohne Dank.

Ty märkligt nog är det företrädesvis hos de "stora egoisterna", männen af tillslutna hjärtat, som man finner renlighetssansen, sinnet för den goda luften, i någon grad förhärskande.

3.

Mot människorna skulle du tilläfventyrs komma att känna bättre, varmare och friare, känna dig mera f ö r e n a d med dem, om du s k i l d e dig från dem i ett och annat mänskligt, — skulle tilläfventyrs ej så smärtsamt hata vulgus, om du utstötte ur dig själf en och annan — vulgarism. Det ängsligt noggranna — det var kanske likväl, understundom, det säkraste svalkande — mot allt hvad sved och stack? Och hvilken stor förhoppning såg du ej någon gång glimma upp öfver denna hårda synrand, — hoppet att komma under milda härskare!

4.

Ligger i noggrannheten af förhållande till världen så ofta en list, nå väl —: må du veta att uppbygga din noggrannhet i förhållande till erfarenhet af den ordning, efter hvilken a l l a förhållanden måst rätta sig för att låta din dager ofläckad -- den noggrannhet, den öfning, som har den suveräna släckande kraften, den suveräna tändande.

LI. *DRÖMMARNA.*

Hvilka tider hafva varit bäst och rikast för dig? De tider då du af drömmar kunnat hämta upplysning, råd, varning.

De ha varit ditt Löftes linje: löftet om ditt ljus' och ditt ögas, din rörelses och hela din varelses hållnings frigörelse. Ty den linjen var bestrålad af förnyelses vår af det eviga ljushafvet, som förenade dig med frihetsljusets, glädjeljusets, vårljusets bärare i mänskligheten lif.

Hur fick du goda drömmar? Var det månne ej så, att du befästade dig i det förhållandet och ej vände blicken bort därifrån, att ett af dina svåraste gissel var förödmjukelsen af de svåra, de svarta, de kväfvande — hopp och lifstro kväfvande?

Kan man ej vaka öfver sina drömmar? Är det ej "vaka och bedja", som är det ämne, hvaraf de goda drömmarna och deras underrättelser verkas?

Drömmen har en stor, en hemlig, stark betydelse. Drömmen — äfven den af det eviga vårljuset — kan vara skräckfull och skakande.

LII. *VAKTPOST.*

1.

Inbilla dig ej, att du ostraffad kunde haft din färd i tschandala-ängd. Dess skuggor skola vid hvar otrohet sträcka sig upp och söka kväfva dig, gripa och draga dig ned från höjderna.

Intet är vissare än outtömligheten af erinringens öfverrasknings- och tortyrkammare —: för den i efterlåtenhet nedsjunkne. Och huru ängsligt tystlåtna... helt och halft hycklande, äro ej vi människor, och måste kanske så vara, om sådana ting!

2.

Allt skrämmande visar mot uppgift. Det beror blott på att du f ö r s t tager just belägenheten som uppgift — fullt och klart med upprätt beslut. Denna — nära och första — uppgift är paradigmat, efter hvilket hvarje annan — b ö j e s.

Göra vakenheten till sin gud! — därmed har du brakt fruktan och tvifvel att helt ändra karaktär. De ha upptagits och lösts i din lifshandlings harmoni; din gud är till för dig just igenom dem.

3.

Hvem vet: kanske endast hos den sanne botgöraren bor lifvets fullhet och dess fasthet. Hvarje Antæus-hemlighet var för visso en samvetshemlighet. Hvad är tanken på en stor verkan och eftervärldens pris emot hoppet att göra sitt eget outsläckliga kraf till fyllest, och i det hoppets växande hafva sin vissa grund och sin bana och lifvets enkla djupa ljushandling!

4.

Att klart hafva förnummit vissheten om ansvaret för det gångna, klart hafva smakat dess frukter, de onda och de goda — och så hafva förblifvit i denna höga fruktans mystär och dess vaktpost: vore det så — lyckan?

LIII. *FORNTID-UNGDOM.*

1.

Det är förunderligt detta, att de djupaste sagor tyckas ha fått sitt lif och sin tillblifvelse såsom ur en orphiskt hänryckt tillfångatagenhet och tjusning vid förnimmandet af den mänsklighetens möjlighet, som vi — nyktra — kallat "kultur".

Sinnet för hemlighet — sinnet för äfventyret: mellan detta och det ungdomsbevarande i människan råder ett djupt förhållande! Huru är i grunden detta, som vi kalla det skapande, produktiva, att uttrycka, omskrifva, beskrifva, om ej såsom ett visst sinne för hemlighet. Plato sade också: kraften till att förvåna sig. Det är kanske detsamma. Det är denna krafts, denna viljas renhet, som gör oss i stånd att trotsa allt Förgäfves.

2.

Hur karaktäristiskt att Thorild, metrikens filosof, också skref en läkelära!

Detta är grekiskt. Metrik är den apolliniska vetenskapen, det är läkekonst. Det var dit Thorild alltid, i det hela, syftade. "Införa ett nytt lefnadssätt". Hans filosofi är i forntidsstilen.

All filosofi i forntidsstil hade sin drifvande kraft i en hela personlighetens illuminatio genom längtan, nöd och tvång till detta: "införa ett nytt lefnadssätt". Filosofen var läkare, — så Pythagoras, Demokritos-Epikuros, Empedokles. Men han var äfven Skattgräfvare och Magus. Nu förklarar man denna sida af forntidsgestalternas habitus som i hufvudsak en folklig-vidskeplig ornamentering. Men hufvudsaken låg i en inre, solid och maktfull erfarenhet, som vår "bildning" aftrubbat syn och sinne för.

Naturer sådana som Hölderlin och Thorild — kanske Stagnelius — tycktes destinerade mot en Numa-värld. Deras "flykt till naturen" stöddes af en rikare princip än den Rousseauska. Det antika anlaget hos Thorild ville föra honom till en förening af läkekonst och filosofi. Han är en forntidsnatur, — däri låg hans ungdomlighet.

3.

Det h e m l i g h e t s f u l l a har försvunnit ur litteraturen. Men det var det hemlighetsfulla som var litteraturens modersköte. Detta är en af bildningens förbannelser.

Dock! mänsklighetens djupaste karaktär ligger i det, att kunna begagna sig af ondt. Det är därom sådana naturer som Rousseau, Kierkegaard, Nietzsche bära varsel.

LIV. *ERIS.*

1.

Hvad det är de gå på jakt efter, och hvad det är som har satt dem i gång — de religiösa såväl som de andra — därom kan man hämta besked i en sats som denna hos Pascal: "Nous sommes si malheureux que nous ne pouvons prendre plaisir à une chose qu'à condition de nous fascher si elle reussit mal, ce que mille choses peuvent faire et font à toute heure. Qui auroit trouvé le secret de se rejouir du bien sans se fascher du mal contraire auroit trouvé le point, c'est le mouvement perpetuel."

Hjälteblicks ljusdjup! — den Phoibiska hemligheten däri: mottagandet, upptagandet och tillegnelsen af fiendtligt — ända ned till ledans yttersta — såsom naturliga näringen för ljuskrigs lust och sällhet, hjälteblicks ljusdjup, spelande öfver lätthets hemlighet.

2.

Det är Eris' lif, den sanna täflans natur och gudalif, och Tantalus' strid, den sjuka stridens — föraktets — art och dess sjukdom: det är dessa båda och deras välde, hvarom Ögas högsta kamp står.

Har den sanna Eris upprättat sig uti oss, då har vårt öga öppnats. Vi le åt de svartaste rancuner, fulaste, sjukaste sorg. Veta vi ej — heraklitiskt och ibsenskt — att: "evigt ejes kun det Tapte"!

Den stora Eris: ögats ädla girighet; den sprittande kryddan — Eris — den, som i hemlighetsfull verkstad skapar dig idealiskt höjda, fiendtliga stängande makter, af oöfverstiglighets lust reser bilden af oöfverstigliga hinder, i ljus-afunds strålsken förgyllande, läggande höghet och mörkglans i surögd bekymrans glöd.

Men akta dig för den stridslust, som icke först och sist i härskarväldes frukt i ditt eget hjärta vill märkas och kännas och synas; akta dig för det stridsmod, som vill först och sist — s e s. Ty det är byggdt på hopplöst, och därunder lurar en förnuftets konflikt med sig själf som för till dess undergång.

LV. *TACKSAMHET.*

1.

Den blodrenande kraften är väl det djupaste af verkning den andligen verksamme kan uppnå: det som tacksammast skall kännas af de klarhetsälskande och starke, det som med makt skall skydda honom, bevisa honom trots allt och alla. Men denna verkan når han aldrig, om han ej själf är stark i tacksamhet och själf besitter renhet i kraften att vörda.

Är du för grof att kunna ledas af den rena tacksamheten, då må väl denna fruktan kunna leda dig: fruktan för den ögats sura brand, som ofelbarligt en s æ v a i n d i g n a t i o, en otacksamhet mot skickelsen utbildar och fastsätter — just denna sura glöd som aldrig kunde undansticka sig din uppmärksamhet, när det gällde — nästans öga!

2.

H u r skulle du icke vara gömd och säker och oantastlig, om du kunde feja ut allt småaktigt ur din själ! — Om du kunde lära dig att rätt frukta blindhet: hur måste icke hela ditt väsen blifva Öga!

Att ega sin dag: och visa sin tacksamhet mot ödets gunst genom att omsorgsfullt ompyssla allt hvad af småsinthets frön i ens natur finnes! Hvilket absurdum! Och dock är man viss om att höra afgjordt till den klass af människor som ega förmåga att gripas af det stora ljusa och det stora mörka i mänskliga tillvarons gåta!

3.

Den som vänjer sig att öfverse med d e t t a vanställande af sin själ måste nödvändigt vänja sig att öfverse äfven med annan vanställning. Men hälsas grund ligger i att ej öfverse med sin själs vanställande.

Det är lätt nog att säga "lifsbejakelse". Kunde du säga: r ä t t s b e j a k e l s e! — då vore du läkt.

Men sannerligen — åt de stora fyndens och de stora vägarnas gud måste du offra först. Hermes-Apollon må du anropa: ty ett väldigt h é r m a i o n — det mänskliga storfyndet är det du drömmer att göra!

LVI.

"Han förstod aldrig att utnyttja en seger." —

Nej —, ty det var ju just detta han förstod: att i c k e utnyttja seger! Och däri röjer sig hjälteart, — som just ligger uti fattandet af segerns natur.

Hvad var denna stora svaghet i honom? Det var denna stora svaghet, där endast det yppersta duger till stöd. Af sådan svaghet har fordom födts — tro.

LVII.

Hvad är det de mena med en "stor verkan"? Är det ej ett stort antal — tidningsanmälanden!

För de stora färdernas män äro bana och verkan ett. De äro som en händelse i naturen. Det faller ingen in att springa fram och räcka kaka åt dem. Men visserligen, räcka ut — tungan.

LVIII.

Där man träder i förhållande till det stora Förgäfves och blifver befunnen inför sig själf värdig detta förhållande —

där lefver man i idéen; där är vårt örnnäste på klippan.

LIX.

Det är alltid i ett stort quietistiskt drag man har att söka det egentligt, varaktigt vördnadsbjudande hos en skapande personlighet, — icke, i grunden sedt, i hans s. k. uppgift, strid, mission o. s. v. I det svenska lynnet ligger kanske ett stort generöst-quietistiskt drag. Det tyder på den produktiva grundstämningens friskhet.

LX.

Det djupa vetandet om e n k r á t e i a bottnar i den djupa insikten i äfventyrshågens djupa förhållande till de lifvets armodsmakter bagatellerna äro.

Att lefva i idéen är intet annat än den fulla klara förälskelsen i äfventyret. Filosofien har ingen ädlare frukt än denna förälskelse.

LXI.

Hvad är hälsa? Att kunna uthärda sanningens närhet, — icke gömma dig för sanningen om dig själf.

Att ständigt bringa din högsta dager till verksamhet! — i denna disciplin gömmes hoppet att kunna förlåta dig själf.

LXII.

Strids låga i din själ kommer det an på. Ty d e n till-intetgör, d e n utplånar.

För den, som har strid helt och rent, ligger allt hans förgångna helt och rent.

Förädla sin fruktan är strids förädling.

LXIII.

Hvad är "visheten"? Fruktans behof — detta behofs ständiga nya aktualiserande, — fruktans uppandning och förlösning. Hvad vet jag om mitt ords värde och dess lif utom just genom detta spel af lif — fruktan och förlösning. Ja, visst är det sannt, att "Herrens fruktan är vishetens begynnelse". Död och ofruktbar — om jag än har det aldrig så "godt" — är jag, så snart jag ej har denna fruktans kärlek, denna fruktans — säkerhet.

Ja, s ä k e r h e t. Det är ordet. Ty i denna fruktan bor enda säkerhet.

LXIV.

Till slut skall du kanske finna att det är tomt tal — det, att förädla sin karaktär. Du har att begagna den gifna formen —: däraf reser du upp, och däri hugger du fram din själs a n á t h ä m a.

LXV.

Stora författare voro aldrig "purister". De voro snarare motsatsen: de tyckas ha varit helt och hållet genomträngda af satsen

quot linguas cales tot homines vales.

LXVI.

Hvad är klassicitet? Man kunde säga —, det är det äfventyrliga af det släta.

LXVII.

Den enda förklaring som omintetgör de mesquina förklaringarna, det kollegiala nitets, är konstnärlig klarhet.

LXVIII.

Afund. — Sörj för att du är med rätta afundad. Den bittra snöpligheten i mången lefnad låg uti att icke ha gjort skäl, icke gjort helt och innerligt rätt för den afund man ändå ej kunnat undgå att väcka.

Det är dock endast det slags människor man fordrar något af, för hvilka lifvet erbjuder den egentliga ungdoms- och äfventyrsbanan.

LXIX.

Det är ju dock ingalunda, i främsta rummet, hvad en författare skrifvit, som han skall stå till ansvar för: det

är hvad andra skrifvit om honom, fiender, anhängare, vänner. Det är hvad desse haft att grundligen utreda om honom, hvilka läst tre lösryckta rader af honom — och trettio gånger upprepat hvad de hört en annan säga att han hört en tredje berätta att han skall hafva yttrat och skrifvit.

LXX.

Följa med och säga bää ... det ha de ett särskildt ord för: "vitalitet".

LXXI.

Sent skall d e t talas om, som har källas art och dygd.

LXXII.

Om mitt sinne spänner ljushvalfvet af den vilja upp, som bemäktigar sig en belägenhet såsom öfningsrum och ämne för empraktisk tankeviljas lust och girighet — är brist då brist? Men hvar är lif, ljus, linje — i viljekväfdhet af goda villkor: är ej det just — nöd! Att verkligt och äfventyrligt, icke i quasi-artistiskt laisser-aller kunna bära fattigdomen, det är en fin och lustig sak, och ingen skola vore kostligare för ungdom än den skolan. — Men den har ju det med sig, att den betänkligt afstänger från alla dessa härligt bildande, fina skickligheter och erfarenheter som måste anses för A och O i en tidsenlig "god uppfostran".

LXXIII.

Tydlighetens ekonomi — jag tror att den är vägen till all annan ekonomi.

Är det ej, för tydlighet såväl som för ekonomi, ett afståndsförhållande som afgör?

"Adæquata idéer" — ur ett redligt eftersträfvadt fysiskt tydlighetstillstånd följa de. Visserligen säger Epicharmos: "Om du håller ditt sinne rent, är du till all din kropp ren". Men hvad är "kropp" och hvad är "sinne"! Känner man något den kulturatmosfär, hvarur det språket utsprang, vet man också tillräckligt om hvad för grund för sådant tydlighetens spel och dess villkor vardt i första rummet syftadt till. Det är en synnerligt "realistisk" atmosfär som fläktar kring dessa greko-italiska katharer i deras högheligaste svärmiska mänsklighetskraf och fullkomlighetsdröm!

LXXIV.

Tydlighetens mystik. — Så snart jag förstod något af grekiskt sinne, förstod jag att hemlighet var den lefvande anden i grekiskt lif, — hemlighet, i den Goetheska meningen: "offenbares Geheimniss".

Och just denna karaktär — af förborgadt och dagljust — är den ej allt heligt värdes signatur!

LXXV.

Att det gifves en a r e t á, ett andligt afgörande, på musisk grund: så trodde jag mig stundom kunna uttrycka hvad jag haft att djupast hålla och fästa mig till i grekisk bildning.

LXXVI.

Man kunde kalla den grekiska bildningen i dess höjd för en helgad ekonomi.

LXXVII.

Min lyckligaste förmåga var ett gränsernas ljus och vishet. Min Archimediska punkt: mitt bästa hungrandes villkor. Hvarför älskade jag grekisk ande? Därför att den utmärkte för mig med renaste tydlighet dessa villkor och deras lycka, — var min hemkomst till ogrumlade dagern af min natur.

LXXVIII.

Metrik är en spänning. Ideal metrik är just den grad af spänning som anstår och passar bäst det mänskliga. Och några af antikens metriska konstverk äro tempel af visdomen.

LXXIX.

Das Unzulängliche macht produktiv. — Goethe.
Hvad betyder det? I grekisk tolkning:
På gränserna är finaste ljuset.

LXXX.

Den som vill föras och ledas, utan all method, i lags sälla anande — hela hans kropp måste vara ljus.

LXXXI.

Hvad som hedniskt heter musis vacare heter religiöst: "stå stilla i guds andes väg". Men de äro båda, dessa uttryck, af lika god, i grunden samma döpelse. Konsten är hednisk. Så just betecknar sig dess höjd.

LXXXII.

Då den rena smaken blef till klarhet i honom, säger Albrecht Dürer — minskades hans lust att producera.

Ett ord af Montesquieu tyckes syfta till något af detsamma:

Pour peu qu'on voie les choses avec une certaine étendue, les saillies s'évanouissent.

Les saillies... Det är med dem man fångar bönder!

LXXXIII.

Fullkomningslinjen. — Det mångtydiga, mångtydande grekiska ἦθος vore kanske för mig att tolka såsom konstnärlig-moralisk fulländningsträngtan. –

Nej — "trängtan" döge här ej! Här är det en svällande segerviss rörelse det gäller, — en linjedanande, linjespännande makt i själen, hungrande efter att omsluta med skönhetsgränsens förklaring hvarje känslas, hvarje

lidelses uppfärd i vårt väsen, behärskningslustens fröjd öfver ett sig utspännande firmament, skapadt och hvälfdt af den gåtfullaste kraft af alla mänskliga gåtfullheter —: renhetskraf. Är ej vårt största frågetecken — l i n j e!

LXXXIV.

Hvad äro de stora, de äresjuka rofdjuren för ena narrar och tölpar — så snart stråle af det sanna ljusets hälsa, det osjälfviskt ljusgladas rena subtila hälsa, berör oss! Hvilket underbart högädelt förhållande — och hvilken hemlighet! — emellan glädjen och äran.

LXXXV.

Att det är därom striden står —: om det stora o i n t r e s s e r a d e; att det är det enda som kan lösa en människas makt, förvandla henne från en Tantalus' ättling till gudars bundsförvandt —

att hafva sett och känt det, det är i grunden det enda som kunde skaffa oss rätt att få känna och lefva och tänka med Plato.

LXXXVI.

All lefnadshållnings mening åsyftar frivillighet; är blomman däraf, är kronan däröfver.

Hvad som står för oss såsom det lefvande, a n d r a l i f v e t i konsten är detta. I konsten är det "lif efter detta", som ständigt går vid vår sida; jämsides, ledsagande gudalif.

Öfverallt och så snart detta träder in, är konst. En mystisk, barnslig disciplin, en mänsklig-gudomlig ekonomi. Mötets värld: r e s t i t u t i o, vår stora hemkomst, vårt återinflytande till den i n t e g r i t e t, hvarom all poesi, all religion, all lefvande forntid drömt och siat, — det *παιζειν ἐν καλοις*, som är det första och sista hos Plato, det *καιρον*, som hos Pindaros är "konungen".

LXXXVII.

Hur är det möjligt att öfverlämna sig åt denna stora smak?

Endast genom att smaka dess — lycka. —

Göra en lycka af att ha ett hårdt gissel öfver sig, — det gissel som är den lilla smaken —?

Ja, detta konststycke måste du utföra.

LXXXVIII.

Och hvar får det Första vara det första?

Svar — och fråga:

"Sind deine Augen h e l l e"?

Den rörelse och den dager, där du är självbestånd, den rörelsen är det — denna mänskliga efterbildning af ett gudomligt själf-tillräckligt — som göra dina ögon klara.

LXXXIX.

Ju närmare dig utplånelsens rörelse alltid står till buds i skakningen av viljans smärtor, desto mer har du närmat dig lätthetens, egandets värld.

Rikedom ligger bredvid oss. Men vi binda centnertyngder vid våra händer, innan vi våga sträcka ut dem. En sådan gripande kalla vi — med djup högaktning — "en tungtbeväpnad".

O sancta simplicitas!

XC.

Är det möjligt att icke vänta sig något? Är den blickens storhet möjlig, som lagt under sig all fikenhetens erbarmlighet, lysande endast i hjälteljusa banans begär?

Jag vet blott drömmen. Och att intet är större och intet verkligare än drömmen.

XCI.

De stora ljusa tingen — det stora Ljusa och det stora Mörka — dem har världen ingen efterfrågan på. Men de inskränka dina behof, de förenkla ditt lif och stödja det. Den som i stort lefver, han behöfver mindre än andra.

Lifstörsts brand stillar intet. Men den a n d r a törsten (till hvilken du måste förvandla den) stillar redan det minsta. För den blir det minsta till ädelt vin. Och är d e t ej lifs ekonomi —: att blott med ädel dryck vilja stilla sin törst!

XCII.

Puntiglioso. — Hör du till det lätt-vakna släktet, — och förstår att rätt dyrka klarhetens gudom — då hör du också till det utvalda släkte, ur hvars själar ljus kan slå ut, glans öfver tingen.

Att se sig själf så som man endast i kraft af sitt afstånds dager förmår: i detta nyktra ljus — det sanna äfventyrets! — vara hemma i det hus din karaktär så först kan blifva för dig! Karaktär, arf, klass — allt det är ord som du för dig kan öfversätta med: ditt lefnadsafstånd. Genom dettas iakttagande är du öfver klass. Genom icke-iakttagande, genom att låta detta ljus grumlas, är du under allt hvad klass är, den utstöttaste.

XCIII.

Autochthon. — En hemlighetsfull "ensidighet" ligger ofta till grund för lyckligaste krafter. Det gäller fästa det område, den form af tillvaro, där hela ditt väsen bejakat sig i uppandningens visshet att här dock hafva varit hel. Ty en enda sådan punkt — om du förtror dig åt den djupt nog — är en sol, hvarifrån ljuskällor kunna sprida sig till doldaste djup af medvetandet.

Det har med tiden, säger Ibsen, blifvit till en naturnödvändighet för honom "att operera på egen hand". — Med andra ord, han har blifvit hvad han var. Han har

sett, att g r u n d är det förnämsta, och förståelse, gemenskap, partier och bundsförvandtskap ett intet emot det. Han har satt foten i det land som är all verklig dikts hemland: framtiden.

XCIV.

Slaf har en annan a n a n k e än den frie. Det var hvad Demosthenes — högst af allt — ville intrycka och lära.

Den förres ligger däruti: att vänta — tills tvånget är öfver honom. Den senares är grundad i det mänskligas villkor: den alltid öfverhängande kränkelsen, vreden öfver den mänskliga belägenheten. Denna är den "största ananke".

S o r g h ä m n a: så på ett annat språk.

XCV.

Hvad kan man i grunden uppdaga i historien, väcka och tända för andra, om man ej är nödd och drifven och tvingad af sin ensamhet, sin fruktan att gå ut och möta i historien, möta och förvissa sig om — sig själf!

Hvilken härlig sak är f r å g a! Är det ej denna styrka, den heta och borrande, som slutligen kastar kvalvedersakaren till marken — och stjäler hans stridsrustning!

Hvarje verklig öfversättning är historia; och förstås endast af dem som ega historia.

XCVI.

I en viljans seghet — som utbreder sig på hela själslifvet — ligger vår fattigdom, vår tillslutning, tillstoppning för frihetsrikes källor.

Men i denna seghet var dock ett bud, en hemlig skrift — om energiers sanna väsen. Hvar gång lifvet djupt upplefves af en människa, nås hon af aning och visshet om denna skrifts mening.

XCVII.

Det skall aldrig slå fel, att den i lefnadshållning efterlåtne kommer att taga åt sig — och taga skada af — berömmet och erkännandet.

XCVIII.

De sannt och rent krigiska — under Pallas' egid — de hata ej. Det är de mjuka, de känslosamma som hata.

XCIX.

Svala händer. — Den som har att lefva oförsonligheten, hvem skulle såsom han dyrka — jämnheten!

Då jag med full klarhet betraktat Emerson, är det i själfva verket dessa båda karaktärsmakter, oförsonligheten — den fläcklöst tindrande i hans väsens djup —

och behärskningens jämna vakenhet, hvilka djupast gått mig till sinnes.

De som här i Norden velat möta honom ha aldrig varit många, skola aldrig blifva. Att han dock måste, åter och åter, nå till en viss erkändhet beror bland de bättre på ett visst nordiskt element i hans natur, "salt", en viss eldfull frugalitet och kyla, som förvillar dem — inbillar dem att det dock icke är rena råa allvaret med hans "quietism". Men det är just hvad det är.

C.

"Vilja!" ropa de. Men makts och viljas natur är helt och hållet en musisk angelägenhet, ligger helt och hållet och allenast där, där grufva och hemlighet byggt sommars verk i dig själf. Makt är något som världen går förbi, oanande, icke gitter bocka sig efter för att taga upp. Och då det rätt gäller, är det endast de spädaste, harmlösaste, mjukaste ting, af hvilka du kan bygga dig frivillighets murar och befästning om dig själf.

CI.

En tillbakadragen lefnadsföring af genomförd stil är ofta afundad.

Men till sådan stil hör, först och sist, en ren blick. Ren och rak. Intet vore här så mycket att frukta och vakta sig för som ett skef- och bitter-ögdt. Men det mörka ögat kan vara så godt som det finast ljusa.

Finns väl ett djupare, djärfvare studium än sinnets stora ton, den stora och friska blicken — det öfver sig själf härskande ögats blick? Och hvilka mästertjufvar i eget bo äro ej de flesta ensamma! Allt tillåta de sitt öga — och tro sig s e.

CII.

Det enkelt-naknas utsägande — såsom högsta målet för andligt sträfvande och tillvaros plan! Medvetandet af intagen, fattad och innehållen jämnhöjd med mänskligt lyckosinne och visdomssinne: detta medvetande såsom tillflykt från grumlighets- och fulhetsvärld, det hela ögats stunder och platser i lif och dag; detta medvetandes plats och villkor i ditt lif — att hålla och anse såsom högsta erfarenhets och studiums föremål —: denna passionsstjärna — d i n dagstjärna!

CIII.

H a m a n n har sagt ordet! "Die Höllenfahrt der Selbsterkenntniss", är lifvets innehåll.

CIV.

Vi täfla om rätten att bestämma mänskoidealet — för andra. Detta tror man är ordets handlingslif. Men bestämmande och handlande är endast den ur sig själf, för sig själf bestämmande. De i sig själfva ledande — där är en värld på vandring i dig själf! — de allena ha lefvat ordets handlingslif.

CV.

Det källfriska ordet, det hvaruti bästa ungdoms och mogen lefnadsvördnads tro kunna mötas och räcka hvarandra handen till förståelse och förbund — det var den förenings hem och umgängsvärld, hvars skapande hägrat för alla skapande; det var den eftervärld de drömde, den hand hvaråt de öfverlämnade fackla och erfarenhets frukt.

INNEHÅLL

I. Ljuset och anspråken 5
II. Öga 6
III. Fattigdom 7
IV. Vapen 8
V. Flykten till kultur 9
VI. Våren 10
VII. Morgonrodnaden 11
VIII. Anslutningen 12
IX. Lefva 13
X. Hunger — Evighet 14
XI. Afstånd 15
XII. Pane egeo 16
XIII. I förlamningen 17
XIV. Löftet 18
XV. Lyra och Hades 19
XVI. Den Ointresserade 20
XVII. Mod — Feghet 22
XVIII. Ordets Fristad 28
XIX. Studier. — Hvar är man historisk? 38
XX. Sul puntiglio 42
XXI. R. W. Emerson 69
XXII. "Hvad harpan vill" 75

XXIII. Sub divo 82
XXIV. Eros — Virtus 90
XXV. Det Folkliga Förnäma 94
XXVI. Thorild 101
XXVII. "Gosselynne" 102
XXVIII. Den tyska linjen 104
XXIX. Bekännare 107
XXX. Honungsnästet 109
XXXI. Hud 110
XXXII. Mnemosyne — enkráteia 111
XXXIII. "Antikt ideal" 114
XXXIV. Egeria 116
XXXV. Det andra Vinet 120
XXXVI. Möjlighet 122
XXXVII. Värdigheter 125
XXXVIII. Bistånd 126
XXXIX. Arbetet — Drömmen 127
XL. Skalden 128
XLI. Mot strömmen 130
XLII. Gästerna 132
XLIII. Historiens nytta 134
XLIV. Det mörka ögat 135
XLV. Kölden 139
XLVI. Bevis 140
XLVII. Det Första 142
XLVIII. Krig — Enkelhet 143
XLIX. Andningsorgan 144
L. Försonlighet 147
LI. Drömmarna 149
LII. Vaktpost 150
LIII. Forntid — Ungdom 152

LIV. Eris 155
LV. Tacksamhet 157
LVI—CV. ..... 159—175

TRYCKT HOS
TRYCKERIAKTIEBOLAGET
DEMOKRATEN
HÄLSINGBORG
1930

6000121135
Göteborgs universitetsbibliotek

JOHN JOHNSON
BOKBINDARE
GÖTEBORG

